

KUNTA LIITTO

Terhi Päivärinta

ETÄOPETUS – TARVE TUNNISTETTU, SUUNTA PUUTTUU

Selvitys etäopetuksesta muuttuvassa koulu- ja palveluverkossa

kuntaliitto.fi/kayttoehdot

Tekijä: Terhi Päivärinta

ISBN 978-952-431-029-1 (pdf)
© Suomen Kuntaliitto ry

Helsinki 2026

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14
00530 Helsinki

Puhelin 09 7711
www.kuntaliitto.fi

Sisältö

Alkusanat 4

1 Mitä etäopetuksella tarkoitetaan? 6

2 Kuntien toimintaympäristön muutokset vaikuttavat perusopetuksen järjestämiseen 9

2.1 Kunnat perusopetuksen järjestäjinä 9
2.2 Valtion ohjaus perusopetuksen järjestämisessä 10
2.3 Syntyvyyden aleneminen ja sen vaikutukset kuntien kouluverkkoon 10
2.4 Kuntien eriytymiskehitys 12

3 Etäopetus kuntien perusopetuksessa – tilannekuva 14

3.1 Etäopetuskäytännöistä perusopetuksessa 14
3.2 Etäopetuksen onnistumisia ja haasteita 16

4 Etäopetuksen järjestämiseen liittyviä keskeisiä näkökulmia haastattelujen valossa 19

4.1 Linjausta vaativia asioita etäopetuksessa 20
4.2 Opetuksen järjestäjältä vaadittavia edellytyksiä etäopetuksessa 21
4.3 Etäopetuksen vaikutukset opettajan työhön ja pedagogiikkaan 22
4.4 Etäopetuksen tulevaisuuden näkymiä 23
4.5 Johtopäätöksiä haastatteluista 24

5 Selvityksen johtopäätökset 26

6 Toimenpidesuositukset 32

Case Suonenjoki: Kuntien yhteistyö laajentaa opetuksen mahdollisuuksia 35

Case Helsinki: Etäyhteydet tuovat opetuksen oppilaan ulottuville 37

Case: Alueellinen yläkoulu – malli etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen järjestämiseksi 39

Lähdeluettelo ja käytetyt tausta-aineistot 41

Alkusanat

Etäopetuksesta perusopetuksen opetusmuotona on Suomessa keskusteltu jo pitkään. Syntyvyyden alentuessa pienentyvät ikäluokat ovat tosiasia kaikkialla Suomessa. Moni kunta on tiivistänyt peruskouluverkkoaan, joka on merkinnyt koulujen selkeää vähenemistä. Koulujen sulkeminen on kiihtynyt 2000-luvulla. Yksittäisen kunnan osalta lasten määrän väheneminen vaikuttaa myös siihen, että erilaisten valinnaisten aineiden tarjonta supistuu ja esimerkiksi valinnaisten kielten tarjoaminen ei ole lainkaan mahdollista. Vähäinen oppilasmäärä voi vaikeuttaa opetusta, jos esimerkiksi kelpoisen opettajan rekrytointi ei onnistu tai opetusryhmistä muodostuisi kovin pieniä. Nämä haasteet ovat tuttuja jo nyt monessa kunnassa ja yhtenä keinona opetuksen varmistamiseksi on käytetty etäopetusta.

Eri selvitykset ovat osoittaneet, että nykyinen lainsäädäntö ei anna riittävää normipohjaa etäopetuksen järjestämiseksi. Perusopetuslaki ei tällä hetkellä lainkaan tunnista etäopetusta perusopetuksen opetusmuotona lukuun ottamatta aikuisten perusopetusta. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on kuitenkin määritelty mm. etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen käyttötarkoitusta ja turvallisuutta. Yleisesti on kuitenkin koettu, että opetussuunnitelman perusteiden kirjaukset eivät anna riittäviä perusteita tai perusteluja etäopetuksen laajempaan käyttöön. Kunnat ovat oppilasmäärän vähentyessä lisänneet yhteistyötä toisten kuntien kanssa ja yhä useammin opetusta järjestetään etäyhteyksin kunnasta toiseen. On todennäköistä, että tarve etäopetukselle tulee edelleen kasvamaan.

Poliittisesti asia on herkkä ja poliittista yksimielisyyttä ei ole siitä, että perusopetuslakiin kirjattaisiin määräyksiä etäopetuksesta. Erityisesti koronapandemian aikana toteutetut koulujen sulkemiset ja silloinen etäopetus (hätäopetus) ovat lisänneet kriittisyyttä etäopetusta kohtaan. Korona-ajan etäopetusta ei pitäisi missään yhteydessä verrata tai rinnastaa siihen etäopetukseen, josta nyt normaalioloissa on puhe. Korona-ajan etäopetus oli hätäratkaisu vaikeaan tilanteeseen. Etäopetus koski tuolloin Suomessa kaikkia perusopetuksen oppilaita lukuun ottamatta erityisen tuen ja vuosiluokkien 1–3 oppilaita. Hallituksen päätös koulujen sulkemisesta ja siirtymisestä etäopetukseen muutaman päivän varoitusajalla oli uhkarohkea teko. Nyt tiedämme, että tuo aika jätti lapsiimme ja

nuoriimme jäljet, joita joudumme korjaamaan vielä pitkään. Voi olla, että tehty ratkaisu oli ainoa oikea juuri tuolloin, mutta toivon, ettemme enää koskaan joudu vastaavaan tilanteeseen.

Erilaisten selvitysten perusteella näyttää siltä, että tarvitaan selkeämpiä kansallisia linjauksia etäopetuksen käytöstä perusopetuksessa lähiopetuksen rinnalla täydentävänä opetusmuotona. Kansallisia linjauksia tarvitaan lainsäädäntöön sekä opetussuunnitelman perusteisiin. Nyt tarvitaan myös rohkeutta käydä laajaa ja avointa yhteiskunnallista keskustelua etäopetuksen reunaehdoista eikä pelkästään ”eipäs-juupas”- keskustelua. Jos emme Suomessa lähiaikoina pysty näitä linjauksia tekemään, tilanne jatkuu nykyisen kaltaisena ja etäopetuksen käyttö perusopetuksessa lisääntyy ja opetuksen järjestäjät luovat itse omat reunaehtonsa ja toimintatapansa.

Suomen Kuntaliitto pyysi minua selvittämään etäopetuksen nykytilaa ja tulevaisuuden mahdollisuuksia ja tekemään ehdotuksia toimenpiteiksi, joilla voitaisiin selkeyttää etäopetuksen asemaa perusopetuksessa. Harkittuani pyyntöä, ryhdyin tähän tehtävään mielelläni. Tunnistan sen, että asiaan liittyy monenlaisia jännitteitä, niin poliittisia kuin edunvalvonnallisiakin.

Kyse on siis selvityksestä ei tutkimuksesta. Etäopetuksen nykytilan kuvauksessa olen hyödyntänyt erityisesti Kuntaliiton etäopetusta koskevaa kyselyä opetuksen järjestäjille (2026) sekä Koulutuksen arviointikeskuksen arviointiraporttia etäopetuksesta (2026). Minulla on ollut myös mahdollisuus haastatella eräiden keskeisten tahojen avainhenkilöitä taustoittamaan etäopetuksen teemaa ja siihen liittyviä erilaisia näkökulmia. Haluan lämpimästi kiittää kaikkia haastateltavia arvokkaista ajatuksista ja näkökulmista.

Haluan myös kiittää toimeksiantajaani Suomen Kuntaliittoa sekä erityisesti Susanna Huovista, Irmeli Myllymäkeä ja Minna Lindbergiä saamastani avusta, tuesta ja kannustuksesta selvitystyön aikana.

Pietarsaaressa 31.10.2026

Terhi Päivärinta
selvityshenkilö
kasvatustieteiden maisteri

1 Mitä etäopetuksella tarkoitetaan?

Kun julkisessa keskustelussa puhutaan etäopetuksesta tai käytetään sanaa etäopetus, yhdistää moni kuulija ajatukset välittömästi koronapandemian aikaisiin opetusjärjestelyihin. Tuolloin oppilaat olivat kotona ja osallistuivat opetukseen yleensä tietokoneen kautta erilaisten sovellusten avulla. Aina ei edes ollut kyse opetuksesta, vaan opettaja toimitti oppilailleen tiedot suoritettavista tehtävistä esim. Wilma-järjestelmän kautta. Pandemian aikaista opetusta voi siis kutsua lähinnä hätäopetukseksi. Koulutyötä ei keskeytetty vaan opetus pyrittiin hoitamaan jollain muulla tavoin. Tuo aika oli hyvin poikkeuksellista ja silloisia poikkeuksellisia opetusjärjestelyjä ei voida pitää vertailukohtana, kun puhutaan tämän päivän (normaaliajan) etäopetuksesta. Pandemian aikana siis kaikki oppilaat (lukuun ottamatta erityisen tuen ja vuosiluokkien 1–3 oppilaita) siirtyivät käymään koulua kukin omaan kotiinsa. Tämänkaltaista toimintatapaa ei ollut etukäteen harjoiteltu ja koko Suomi siirtyi valmistautumattomana etäopetukseen.

Kun tarkastelemme tänä päivänä toteutettavaa etäopetusta, tilanne on toisenlainen. Opetustilanne on suunniteltu, sekä opettajat että oppilaat ovat valmistautuneet ja harjoitelleet opetustilannetta. Pääasiassa opetus toteutetaan etäyhteyksin koulusta toiseen.

Etäopetusta koskeva käsitteistö ei ole vielä Suomessa vakiintunutta. Eri yhteyksissä on esitetty tulkintoja asiasta ja oikeastaan jokainen etäopetuksesta puhuva joutuu määrittelemään erikseen, mitä hän etäopetuksella tarkoittaa. Ehkä juuri se, että lainsäädäntö ei tunnista etäopetusta perusopetuksessa eikä etäopetuksen käsitettä ole määritelty lain tasolla, on yksi syy siihen, että etäopetus saa julkisessa keskustelussa erilaisia merkityksiä ja tulkintoja.

Tutkimuskirjallisuudessa etäopetuksen määritelmä sisältää yleensä ainakin seuraavat piirteet:

- opettaja ja oppijat ovat erillään ajallisesti tai paikallisesti,
- opetuksessa käytetään teknologiaa tai muita viestintävälineitä,
- opetus sisältää vuorovaikutusta (synkronista tai asynkronista),
- opetus on osa organisoitua koulutusta.

Suomalaisessa tutkimuksessa on myös kiinnitetty huomiota siihen, että käsitteet **etäopetus**, **verkko-opetus**, **verkko-oppiminen** ja **etäyhteyksiä hyödyntävä opetus** eivät ole täysin samoja. Esimerkiksi Hongisto, Kalalahti ja Varjo (2025) korostavat, että etäopetusta voidaan käyttää yleiskäsitteenä kaikelle opetukselle, jossa opettaja ja oppija eivät ole samassa tilassa, mutta lainsäädännössä käsitteillä voi olla tarkempia merkityksiä.

Lyhyesti voisi etäopetuksen määritellä seuraavasti: Etäopetus tarkoittaa opetuksen järjestämistä tilanteessa, jossa opettaja ja oppija ovat fyysisesti eri paikoissa ja opetus sekä vuorovaikutus tapahtuvat tieto- ja viestintäteknologian avulla. Etäopetus voi olla samanaikaista (synkronista) tai eri aikaan tapahtuvaa (asynkronista).

Etäopetusta koskeva lainsäädäntö on perusopetuksen osalta lähes olematonta. Perusopetuslaki ei tunnista etäopetusta perusopetuksen opetusmuodoksi lainkaan, jos ei oteta huomioon aikuisten perusopetusta. Perusopetuslain mukaan aikuisten perusopetusta voidaan järjestää myös etäopetuksena. Tässäkään yhteydessä ei etäopetusta määritellä millään tavoin.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on kuitenkin jonkin verran kuvausta etäopetuksesta. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa todetaan mm.: ”Perusopetuksessa voidaan hyödyntää etäyhteyden kautta tapahtuvaa opetusta ja näin täydentää opetusta sekä tarjota monipuolisia opiskelumahdollisuuksia eri oppiaineisiin”.

Mielenkiintoista tässä yhteydessä on se, että hallitus on antanut tänä syksynä (2026) eduskunnalle esityksen, joka käsittelee opetuksen järjestämistä erilaisis-

sa häiriötilanteissa ja siinä esitetään, että perusopetuksessa siirryttäisiin häiriötilanteen vallitessa etäopetukseen. Asian käsittely eduskunnassa on kesken. Hallituksen esityksen perusteluissa viitataan suppeasti siihen, mitä etäopetuksella tarkoitetaan:

> *”Perusopetuslaki ei mahdollista oppivelvollisten opetuksen järjestämistä niin sanottuna etäopetuksena, jossa oppilas valitsee itse opiskelun ajan ja paikan. Lähiopetuksessa voidaan kuitenkin hyödyntää etäyhteyksien, esimerkiksi videon tai tietokoneen välityksellä tapahtuvaa opetusta, kunhan lähiopetuksen kriteerit täyttyvät”.*

Hallituksen esityksen lähtökohtana on, että häiriötilanteissa käytettäisiin pandemian aikaista ratkaisua, jossa oppilaat opiskelevat kotona, koululta saatujen laitteiden avulla. Tätä ratkaisua kutsutaan hallituksen esityksessä *etäopetukseksi.* Menemättä sen syvemmälle tähän hallituksen esityksen sisältöön, tuntuu kuitenkin ongelmalliselta, että häiriötilanteessa siirryttäisiin etäopetukseen, jota varsinaisessa perusopetuslaissa ei tunnisteta lainkaan. Opimme jo pandemian aikana, että valmiudet siirtyä etäopetukseen, jossa oppilaat opiskelevat kotoa käsin, olivat heikot. Voidaanko näitä valmiuksia tulevaisuutta varten parantaa, kun etäopetusta ei lainsäädännön puutteiden vuoksi voida edes harjoitella.

Koska lainsäädäntö ei tunnista etäopetusta perusopetuksen opetusmuodoksi, jää etäopetuksen soveltaminen osana perusopetusta opetuksen järjestäjän eli kuntien vastuulle. Perusopetussuunnitelman perusteiden kuvaukset jättävät myös paljon tulkinnanvaraa ja haastavat opetuksen järjestäjiä.

Tällä hetkellä kunnat käyttävät etäopetusta, jossa opetus järjestetään etäyhteyksin koulusta kouluun. Etäopetus tapahtuu synkronisesti. Käytän tässä selvityksessä käsitettä etäopetus kuvaamaan nyt kunnissa käytössä olevaa opetustapaa. Etäopetusta voidaan pitää kattoterminä, jonka alla on erilaisia etäopetuksen muotoja. Olisi hyvä saada sanalle ”etäopetus” muukin merkitys kuin vain koronapandemian aikana järjestetty hätäopetus.

2 Kuntien toiminta-ympäristön muutokset vaikuttavat perusopetuksen järjestämiseen

2.1 Kunnat perusopetuksen järjestäjinä

Suomessa on kuntaperustainen peruskoulujärjestelmä, josta kunnat ja valtio vastaavat yhdessä. Kunnilla on kokonaisvastuu alueensa perusopetuksesta, mutta valtio ohjaa perusopetuksen järjestämistä eri ohjausvälein, kuten lainsäädännöllä ja rahoituksella.

Kunnan velvollisuudesta järjestää perusopetusta säädetään perusopetuslaissa (628/1998). Kunta on velvollinen järjestämään perusopetusta alueellaan asuville oppivelvollisuusikäisille. Opetuksen järjestämisvelvollisuus on sidottu kunnan alueella asumiseen, ei esimerkiksi kotikuntalain mukaiseen kotikuntaan. Asumiselta ei edellytetä pysyvyyttä, myöskään asumismuotoa ei ole rajattu. Kunnan velvollisuus järjestää perusopetusta on yleinen ja poikkeukseton. Sitä ei ole sidottu oppivelvollisuuteen vaan se koskee kaikkia kunnan alueella asuvia oppivelvollisuusikäisiä. Järjestämisvelvollisuuden piirissä ovat myös muut kuin Suomen kansalaiset. (Perusopetuksen järjestäminen kuntien yhteistyönä, Kuntaliitto 2026.)

Perusopetuslain mukaan kunta voi järjestää perusopetuslaissa tarkoitetut palvelut itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa tai hankkia ne perusopetuslain 7 §:ssä tai 8 §:ssä tarkoitetulta opetuksen järjestäjältä. Perusopetuslain mukaan kuntien välistä yhteistyötä varten voidaan perustaa myös kuntayhtymä. Pääsääntöisesti kunnat järjestävät perusopetuksen edelleen omissa peruskouluissa.

Kuntien julkisoikeudellisen yhteistoiminnan muotoja ovat vastuukuntamalli, yhteinen virka, sopimus viranomaistehtävän hoitamisesta ja kuntayhtymä.

Perusopetuksessa kuntien yhteistoiminta on vapaaehtoista. Vapaaehtoisessa yhteistoiminnassa kunnat voivat sopia, miten perusopetuksen järjestämisvastuu

jaetaan. Yhteistoiminnassa on huomioitava perusopetuslain perusopetuksen järjestämiselle säädetyt vaatimukset esimerkiksi oppilaan päivittäiselle koulumatkalle säädetty kesto. Järjestämisvastuu määrittää sen, mistä tehtävien hoidosta järjestämisvastuussa olevan kunnan tai kuntayhtymän tulee kantaa vastuu. Vaikka tehtävä järjestetään kuntien yhteistoiminnassa, järjestämisvastuun siirtävällä kunnalla on aina viimesijainen vastuu, että tehtävä tulee asianmukaisesti hoidetuksi. (Perusopetuksen järjestäminen kuntien yhteistyönä, Kuntaliitto 2026.)

Käytännössä kunnat toetuttavat omassa toiminnassaan paikallisesti valtakunnallista koulutuspolitiikkaa. Lainsäädäntö, opetussuunnitelman perusteet ja valtioneuvoston tuntijakopäätös muodostavat kansallisen ohjauksen kehikon, jota kukin kunta toteuttaa omassa toimintaympäristössään. Kuntien olosuhteet vaihtelevat hyvin paljon, jolloin perusopetuksen toteutuksen tavat voivat myös vaihdella paljon, vaikka opetuksen järjestämistä ohjaa sama lainsäädäntö ja muut normit. Tämä voi aiheuttaa epätietoisuutta ja sekaannusta julkisessa keskustelussa, kun vertaillaan eri kuntien perusopetuksen järjestämisen muotoja tai toteutustapaa ja joskus eri tavalla järjestäminen tulkitaan oppilaiden näkökulmasta eriarvoisuudeksi. Samanlainen toteutustapa ei kuitenkaan sovi kaikkien kuntien olosuhteisiin.

2.2 Valtion ohjaus perusopetuksen järjestämisessä

Eduskunta päättää perusopetuksen lainsäädännöstä ja rahoituksesta. Valtioneuvosto päättää yleisistä perusopetuksen koulutuspoliittisista linjauksista. Opetus- ja kulttuuriministeriön tehtävänä on valmistella koulutuspoliittisia linjauksia ja koulutusta koskeva lainsäädäntö sekä sitä koskevat valtion talousarvioesitykset ja valtioneuvoston päätökset, esim. tuntijakoasetus, jossa säädetään perusopetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta. Opetushallitus on keskeinen kansallinen toimija perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden laatimisessa, toimeenpanossa ja perusopetuksen kehittämisessä.

Valtio ja kunnat rahoittavat perusopetusta yhdessä. Valtio osallistuu perusopetuksen kustannuksiin maksamalla opetuksen järjestäjälle valtionosuutta kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain mukaisesti, myös opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää valtionosuusrahoitusta kunnille. Valtionosuusrahoitus ei riitä kattamaan perusopetuksen kustannuksia, vaan kuntien verorahoituksella katetaan suurin osa perusopetuksen kustannuksista. Viime vuosien kehitys on osoittanut, että kunnat rahoittavat verotuloillaan valtaosan perusopetuksen kustannuksista.

2.3 Syntyvyyden aleneminen ja sen vaikutukset kuntien kouluverkkoon

Lasten määrä kunnassa ohjaa opetuksen järjestämistä. Opetuksen järjestäjät seuraavat tarkasti oman kuntansa lasten määrän kehitystä, joka antaa suuntaa opetustoiminnan ja kunnan kouluverkon mitoitukseen. Tilanteet vaihtelevat hy-

vin paljon eri kuntien välillä. Väestöään menettävät kunnat tiivistävät kouluverkkoaan eli sulkevat kouluja, kun taas kasvavissa kunnissa voidaan hallita tilannetta esim. oppilaaksiottoalueiden avulla. On tavallista, että oppilaaksiottoalueiden rajoja voidaan muuttaa, jotta saadaan oppilaat sijoitettua tasaisesti kunnan peruskouluihin.

Suomessa syntyvyyden aleneminen on jatkunut koko 2000-luvun. Syntyvyys on alentunut jyrkästi 2010-luvulta alkaen ja jatkuu edelleen. 2010-luvun alussa Suomessa syntyi noin 60 000 lasta vuosittain, vuosien 2023–2024 aikana enää noin 45 000 lasta vuosittain.

Syntyneiden määrä laski vuosien 2010–2024 aikaan käytännössä kaikissa kunnissa**,** myös niissä, joissa muu väestönkehitys oli vahvaa. Supistumisen voimakkuudessa on kuitenkin eroja. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla syntyneiden määrä laski vain hieman: vaikka syntyvyys laski, voimakkaasti kasvava väestöpohja ja maahanmuutto korvasivat syntyvyyden laskusta suurimman osan. Kehitys oli haastavinta kunnissa, joissa sekä syntyvyys romahti että hedelmällisessä iässä olevien määrä laski voimakkaasti. (MDI 2025)

Syntyvyyden voimakkaan laskun takia koululaisten määrä vähenee lähes jokaisessa Suomen kunnassa vuosien 2024–2031 aikana. Vain yksittäisissä kunnissa koululaisten määrä kasvaa, suurimmassa osassa kuntia koululaisten määrä vähenee yli 20 prosentilla, yli kolmanneksessa taas yli 30 prosentilla. Jos syntyvyys ei ala vahvistua, lasten määrä on lähes kaikissa Suomen kunnissa nykyistä merkittävästi matalampi yhä vuonna 2050. Lasten määrän väheneminen ei ole väliaikainen, vaan pysyvä kuntien sivistystoimea haastava murros. (MDI 2025)

Koulujen sulkeminen ja kunnan kouluverkon tiivistäminen on ollut koko 2000-luvun aikana kiihtynyt ilmiö. Tämä näkyy selkeästi myös koulujen määrän vähentymisenä, mikä on myös hyvin luonnollinen kehityskulku. Kun kouluja suljetaan, joutuvat kunnat pohtimaan tyhjilleen jäävien kiinteistöjen tulevaisuutta. Tällä hetkellä ennustetaan opetustarkoitukseen käytettävien kiinteistöjen vähenevän noin 30 % vuoteen 2040 mennessä.

Oppilasmäärän muutokset johtavat usein kunnissa kouluverkkoselvityksiin. Koko kuntaa koskevien kouluverkkoselvitysten avulla pyritään selvittämään ja havainnollistamaan muutosten tarpeellisuutta. Kouluverkkoselvityksiä tehdään erityisesti supistuvan oppilasmäärän kunnissa. Kouluverkkopäätökset tehdään useimmiten valtuustossa ja päätöksenteko on usein vaikeaa ja kouluverkkopäätökset voivat johtaa myös valituksiin. Koulun lakkauttaminen on kunnan päätösvallassa oleva asia. Jokainen kunta tekee päätöksensä kouluverkosta omista lähtökohdistaan ottaen samalla huomioon perusopetuslain määräykset.

Peruskoulujen määrä Suomessa on vähentynyt. Kuntaliiton mukaan vuosien 2015–2025 välisenä aikana peruskoulujen määrä on vähentynyt 471 koululla. Samalla kun koulujen määrä on vähentynyt, on niiden keskikoko noussut. Myös yh-

tenäiskoulujen määrä on samanaikaisesti kasvanut. Suomessa oli vuonna 2025 1863 peruskoulua, kun niitä vuonna 2015 oli 2334. Jokaisessa Manner-Suomen kunnassa on edelleen ainakin yksi peruskoulu. (Kuntaliiton tiedote 13.8.2026)

Kouluverkkotarkastelut ovat osa kuntien tapaa sopeuttaa toimintaansa vallitseviin olosuhteisiin. Joissakin kunnissa asia on ratkaistu niin, että ns. kyläkoulut lakkautetaan ja kaikki kunnan perusopetusikäiset kootaan yhteen koulurakennukseen kunnan keskustaajamaan. Näillä ratkaisuilla pyritään keskittämään resurssit samaan paikkaan ja varmistamaan paremmin opetuksen laatu. Vuonna 2025 yhden peruskoulun kunnissa (72) ylläpidetiin pääsääntöisesti yhtenäiskouluja. Joissakin tapauksissa yhtenäiskoulun kanssa samoissa tiloissa toimivat myös varhaiskasvatus ja lukio.

Kouluverkon tarkastelua ja oppilaaksiottoalueiden uudelleen arviointia tapahtuu kaiken kokoisissa kunnissa ja arviointi on jatkuvaa. On selvää, että kuntien kouluverkot elävät oppilasmäärän muuttuessa ja tarpeen mukaan. Päätöstä koulun lakkauttamisesta ei ole helppoa tehdä ja sen vuoksi kouluverkkoon liittyvien muutosten tekemiseen voi mennä paljonkin aikaa. Kouluverkkoon liittyvillä päätöksillä pyritään löytämään ratkaisut pitkälle tulevaisuuteen. Kouluverkon supistamisessa on kyse sekä opetuksen järjestämisestä että kuntien taloudesta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hankkeen raportissa ”Väestönmuutoksen vaikutukset varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen järjestämiseen” kiinnitettiin huomiota siihen, että palveluverkkoja kehitettäessä paikalliseen ja alueelliseen väestönmuutokseen sopeutumiseksi tehdään tiivistä yhteistyötä kuntien viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden kesken, jotta selvitys- ja valmisteluvaiheessa muodostuu yhteinen näkemys tarvittavista toimenpiteistä ja niiden toteuttamisen tavoista.

Raportin suosituksissa kiinnitettiin myös huomiota kouluverkkomuutosten seurantaan, koska vaikutusten seuranta on tällä hetkellä vähäistä. Kuntien tulee jatkossa seurata ja arvioida palveluverkkomuutosten vaikutuksia sekä muutosprosessien aikana että niiden toteuttamisen jälkeen. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:52)

2.4 Kuntien eriytymiskehitys

Kuntien eriytymiskehitys on ollut havaittavissa jo pitkään. Väestö keskittyy kasvukeskuksiin. Syntyvyyden aleneminen näkyy koko maassa ja on heijastunut peruskoulujen määrään vähentävästi. Samanaikaisesti myös kuntien taloudellinen tilanne vaihtelee suuresti.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden siirryttyä hyvinvointialueiden vastuulle vuodesta 2023, opetuksen ja muun sivistystoimen palveluiden merkitys kunnissa on kasvanut. Näiden lakisääteisten palveluiden järjestäminen haastaa niin kasvavia kuin supistuviakin kuntia.

Valtioneuvosto asetti helmikuussa 2026 parlamentaarisen työryhmän pohtimaan kuntien tulevaisuutta. Asettamispäätöksen taustamuistiossa todetaan mm., että kuntien tehtävissä korostuvat aiempaa vahvemmin sivistys ja opetus ja että väestökehitys haastaa koulutuspalveluiden järjestämisen edellytyksiä yhdenvertaisesti kaikkialla maassa. Väestöään menettävien kuntien veropohja pienenee ja toisaalta kaupunkien kasvu asettaa etenkin maakuntien keskuskaupungeille ja suurille kaupungeille toisenlaisia haasteita, jotka liittyvät mm. segregaatioon. Kuntien taloudelliset tilanteet voivat vaihdella myös saman kuntakoon sisällä. (VM: Parlamentaarinen kuntien tulevaisuustyö)

Kuntien eriytymiskehitys näkyy mm. perusopetuksen oppilaskohtaisissa kustannuksissa. Vuonna 2025 perusopetuksen nettokäyttökustannukset olivat keskimäärin noin 12 500 euroa 7–15-vuotiasta kohden. Alle 2 000 asukkaan kunnissa nettokäyttökustannukset olivat keskimäärin noin 17 000 euroa ja yli 20 000 asukkaan kuntakokoluokissa noin 12 000 euroa 7–15-vuotiasta kohden. Kuntakohtaiset erot ovat kuitenkin suuria, ja sekä kustannuksiltaan korkeampia että matalampia kuntia löytyy erikokoisista kunnista.

Perusopetuksen oppilasmäärä on lähtenyt laskuun, mutta kustannukset eivät ole pienentyneet. Pienenevät ikäluokat eivät merkitse automaattisia säästöjä. Vuosien 2022–2023 poikkeuksellisen voimakkaan nousun jälkeen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen kustannusten kasvu on selvästi tasaantunut. Pienentyneet ikäluokat eivät kuitenkaan vielä ole kääntäneet palveluiden järjestämisen kokonaiskustannuksia laskuun. (Kuntaliitto tiedote 10.9.2026)

Lasten määrä vähenee kunnissa ja muutoksen merkitys kunnille on suuri, sillä perusopetus yhdessä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kanssa muodostavat lähes puolet kuntien käyttökuluista. Lasten määrän vähentyminen vaikuttaa myös kuntien rahoituspohjaan, sillä yksittäisessä kunnassa lasten määrän väheneminen pienentää kunnan saaman valtionosuuden määrää.

Kouluikäisten lasten väheneminen ja kunnan taloudellinen tilanne vaikuttavat eriyttävästi myös perusopetuksessa esim. valinnaisaineiden tarjontaan. Kaikista yläkoululaisista (vuosiluokat 7–9) 18 prosenttia opiskeli koulun opetuskielen lisäksi vähintään kolmea kieltä lukuvuonna 2022–2023. Maakuntien välillä oli kuitenkin merkittävää vaihtelua: Uudellamaalla osuus oli 26 prosenttia, Etelä-Pohjanmaalla, Etelä-Savossa ja Kainuussa 7 prosenttia. Kuntien väliset erot olivat vielä suuremmat. Helsingin yläkoululaisista 38 prosenttia ja Juupajoella ja Kuhmoisissa peräti joka toinen yläkoululainen opiskeli useampaa kuin kahta kieltä. Toisaalta Suomessa on suuri joukko kuntia, joiden yläkouluissa ei opiskella lainkaan vapaaehtoisia kieliä. Yhteensä 61 kunnassa ei ollut yhtään kolmea kieltä opiskelevaa yläkoululaista. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2026:14)

3 Etäopetus kuntien perusopetuksessa – tilannekuva

3.1 Etäopetuskäytännöistä perusopetuksessa

Kuntaliitto toteutti kesä–heinäkuussa 2026 Manner-Suomen kunnille sähköisen kyselyn etäyhteyksiä hyödyntävästä opetuksesta perusopetuksessa. Kysely toteutettiin nimellä *”Etäopetuksella monipuolisuutta perusopetukseen – selvitystyö nykytilasta ja tulevaisuuden mahdollisuuksista”.* (Suomen Kuntaliitto: Kuntakysely, 2026)

Kyselyyn vastasi yhteensä 150 kuntaa. Kyselyyn vastattiin erikseen sekä suomenkielisen, että ruotsinkielisen perusopetuksen näkökulmasta. Mikäli kyseessä oli kaksikielinen kunta, ovat he voineet vastata kyselyyn kahdesti. Kyselyyn vastauksia saatiin yhteensä 160, joista 139 (87 %) vastasi suomenkielisen perusopetuksen näkökulmasta ja 21 (13 %) ruotsinkielisen perusopetuksen näkökulmasta. Kyselyn vastausprosentti oli yhteensä 51 prosenttia, kun Manner-Suomessa kuntia on 292.

Kyselyssä selvitettiin miten kunnat ovat käyttäneet etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta ennen koronapandemiaa sekä sen jälkeen. Kyselyyn vastanneista 61 prosenttia vastasi, että kunnassa ei ollut järjestetty tai kunnan oppilaat eivät olleet osallistuneet opetukseen etäyhteyksin. Toisin sanoen 63 vastaajaa (40 %) ovat siis järjestäneet tai osallistuneet opetukseen etäyhteyksin. Niistä 63 vastaajasta, jotka ovat järjestäneet tai osallistuneet opetukseen etäyhteyksin 59 vastasi suomenkielisen perusopetuksen ja neljä ruotsinkielisen perusopetuksen puolesta. Näin ollen yhteensä eri 62 kuntaa on vastannut joko itse järjestävänsä tai kunnan oppilaat ovat osallistuneet toisen kunnan järjestämään etäyhteyksiä hyödyntävään opetukseen.

Julkisessa keskustelussa ajatellaan usein, että etäyhteyksiä hyödynnetään erityisesti pienissä kunnissa, mutta Kuntaliiton kyselyn mukaan opetusta etäyhteyksin käytetään kaikenkokoisissa kunnissa. Kyselyn vastausten perusteella

suhteellisesti vähiten etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta käytettiin alle 5 000 asukkaan kunnissa.

Kuntaliiton kyselyn perusteella etäyhteyksiä hyödyntävä opetus ei ole vielä suurimassa osassa kuntia vakiintunut perusopetuksen järjestämismuoto ja sen toteutustavat vaihtelevat aina opetuksen tavoitteiden, oppiaineiden, käytettävissä olevien resurssien sekä paikallisten olosuhteiden mukaan. Kansallinen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) arvioinnissa saatiin samansuuntaisia tuloksia etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen yleisyydestä (”Etäyhteyksien hyödyntäminen perusopetuksessa”, Karvin julkaisuja 1:2026).

Kuntaliiton kyselyn ja Karvin arvioinnin perusteella voidaan todeta, että noin viidennes opetuksen järjestäjistä on käyttänyt etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta ennen tai jälkeen koronapandemian. Vaikka vain pienehkö osa käyttää etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta, näyttää kuitenkin siltä, että nämä opetuksen järjestäjät hyödyntävät etäyhteyksiä opetuksessaan säännöllisesti joko itse tai jonkun toisen kunnan järjestämänä. Toisin sanoen etäyhteyksien käyttö perusopetuksessa ei ole yleistä, mutta osalla opetuksen järjestäjistä se on säännönmukaista ja suunniteltua normaalia toimintaa.

Kuntaliiton kyselyn mukaan etäyhteyksiä hyödyntävä opetus painottuu selvästi ylemmille vuosiluokille. Kyselyn mukaan etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta annettiin kaikilla peruskoulun vuosiluokilla, mutta yleisimmin opetusta on järjestetty etäyhteyksin vuosiluokilla 5–6 sekä vuosiluokilla 7–9. Lisäksi vuosiluokilla 3–4 etäyhteyksiä hyödyntävä opetus oli verrattain yleistä, sillä 62 prosenttia vastaajista ilmoitti järjestäneensä opetusta etäyhteyksin näillä vuosiluokilla. Karvin tekemän arvioinnin mukaan etäyhteyksin annettava opetus keskittyi perusopetuksen ylemmille luokille 4. luokasta alkaen.

Kuntaliiton kyselyssä tarkasteltiin etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta oppiainekohtaisesti. Kyselyn perusteella kaikkia oppiaineita on opetettu etäyhteyksin, mutta opetettavat aineet vaihtelevat kunnittain. Etäyhteyksiä hyödynnetään eri oppiaineissa sekä satunnaisesti että säännöllisesti.

Säännöllisesti etäyhteyksiä hyödyntävä opetus painottuu erityisesti vähemmistöuskontoihin, oman äidinkielen opetukseen, uskontoon, elämänkatsomustietoon sekä A2-kieliin.

Satunnainen etäyhteyksien käyttö korostuu erityisesti historiassa, ympäristöopissa sekä B2-kielissä, mutta myös matematiikkaa on opetettu etäyhteyksin satunnaisesti.

Kuntaliiton kyselyssä selvitettiin myös syitä etäyhteyksin järjestettyyn opetukseen. Vähäinen oppilasmäärä on keskeisin syy etäyhteyksin järjestetyn opetuksen käytössä. Monivalintavaihtoehdoista seuraavaksi yleisimpiä etäyhteyksiä

hyödyntävän opetuksen järjestämisen perusteita olivat kelpoisen opettajan puute ja pitkät välimatkat. Lisäksi opetusta on järjestetty etäyhteyksin oppilaasta johtuvien syiden perusteella. Avovastauksissa korostuu erityisesti se, että etäyhteyksiä on hyödynnetty etenkin monipuolisemman opetustarjonnan säilyttämisessä tai mahdollistamisessa erityisesti kieliopintojen, uskontojen ja katsomusaineiden sekä oma äidinkielen opetuksessa. Myös erilaisia hankkeita ja kokeiluja nostettaan tässä kohdin esiin.

Karvin arvioinnin mukaan tavallisimmat syyt järjestää opetusta etäyhteyksin olivat järjestäjien mukaan opetustarjonnan monipuolistaminen, opetussuunnitelman mukaisen opetuksen järjestäminen ja oppilaiden yhdenvertaisten opiskelumahdollisuuksien parantaminen koulumatkojen pituudesta huolimatta. Myös käytännön pakko koulujen lakkautuksen vuoksi mainittiin. Järjestäjät, joilla oli kokemusta opetuksesta etäyhteyksin, kokivat turvallisen kouluympäristön varmistamisen tärkeämmäksi perusteeksi järjestää opetusta etäyhteyksin kuin ei-kokemusta omaavat. Kokemuksen lisääntymisen myötä myös opetuksen taloudelliset kustannukset pohdituttivat järjestäjiä jonkin verran vähemmän.

Etäyhteyksiä hyödyntäneen opetuksen käytännön toteutustavat voivat vaihdella sekä kuntien välillä että kuntien sisällä. Kuntaliiton kyselyssä selvitettiin mm. sitä, millaisia järjestelyjä opetuksen toteuttamisessa on hyödynnetty.

Opetusta on vastausten mukaan järjestetty eniten etäyhteyksin koululta koululle kuntien välillä (52 %), kun taas koululta koululle, kuntarajojen sisällä opetusta on etäyhteyksin järjestänyt 36 prosenttia vastaajista. Tulosten perusteella etäyhteyksiä hyödynnetään siis merkittävässä määrin kuntien välisenä yhteistyönä.

Avoimien vastausten perusteella etäyhteyksiä on hyödynnetty erilaisissa tilanteissa. Etäyhteyksin on joissakin tilanteissa välitetty opetusta koulusta oppilaan kotiin tai sairaalaan esimerkiksi terveydellisten syiden nojalla. Lisäksi vastauksissa nousi esiin järjestelyjä, joissa opettaja opettaa etäyhteyden välityksellä esimerkiksi toisesta koulusta, työpisteeltä tai kotoa käsin koulussa olevia oppilaita.

3.2 Etäopetuksen onnistumisia ja haasteita

3.2.1 Onnistumisia

Kuntaliiton kyselyn perusteella etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen onnistumiset liittyivät erityisesti opetuksen saavutettavuuden parantamiseen, toimivien toimintamallien kehittämiseen sekä eri toimijoiden väliseen yhteistyöhön. Vastausten perusteella etäyhteydet ovat mahdollistaneet opetuksen järjestämisen tilanteissa, joissa opetuksen toteuttaminen muutoin olisi ollut haastavaa tai mahdotonta. Erityisen onnistuneina pidettiin ratkaisuja, joissa etäopetuksen järjestämiseen osallistuvat opettajat ja muu henkilöstö olivat yhdessä kehittäneet toimintatapoja sekä jakaneet kokemuksia esimerkiksi etäpedagogiikasta.

Kyselyssä nousivat esille myös erilaiset yhteistyörakenteet. Yhteistyörakenteet koulujen, kuntien ja opettajien välillä koettiin toimiviksi. Toimivat yhteistyörakenteet mahdollistavat yhteistyön yli koulu- ja kuntarajojen. Kyselyn vastauksissa nousevat korostetusti esille onnistunut vuorovaikutus sekä toimintamallit, joissa etä- ja lähiopetuksen välillä vuorotellaan tarkoituksenmukaisella tavalla esimerkiksi paremman osallisuuden saavuttamiseksi.

Etäyhteyksin järjestetyn opetuksen onnistumisen edellytyksiä ovat myös toimiva teknologia sekä opettajien myönteinen suhtautuminen etäyhteyksien hyödyntämiseen. Jos koulussa tai kunnassa oli etäopetuksen koordinoinnista vastaava henkilö, oli sillä myös onnistumista tukeva vaikutus. Vastausten perusteella onnistuneen etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen taustalla ovat siis usein sekä toimiva tekninen infrastruktuuri että motivoitunut ja kehittämismyönteinen henkilöstö.

Kuntaliiton kyselyssä välittyi se, että etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen suurimmat onnistumiset liittyvät ennen kaikkea opetuksen saavutettavuuden vahvistamiseen, kuntien välisen yhteistyön mahdollistamiseen sekä sellaisten pedagogisten ratkaisujen kehittämiseen, joiden avulla opetusta voidaan tarjota joustavasti erilaisissa tilanteissa ja toimintaympäristöissä. Samalla kunnissa on kehitetty ja vakiinnutettu toimintatapoja, jotka tukevat etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen laadukasta järjestämistä.

3.2.2 Haasteita

Kuntaliiton kyselyn avoimissa vastauksissa etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen haasteet liittyivät erityisesti opetuksen käytännön järjestelyihin, opetuksen vuorovaikutukseen sekä opetuksen resursseihin.

Keskeisimpänä haasteena vastauksissa korostuu eri koulujen ja kuntien välinen aikataulujen yhteensovittaminen. Erityisesti eri vuosiluokkien lukujärjestysten yhteensovittaminen koetaan haastavaksi tilanteissa, joissa opetusta järjestetään yhteistyössä useiden koulujen tai kuntien välillä. Lisäksi koulukuljetuksiin liittyvät järjestelyt saattoivat rajoittaa opetuksen aikatauluttamista ja vaikeuttaa etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen järjestämistä.

Kyselyn vastauksissa nostettiin esille myös tietoteknisten ratkaisujen haasteet. Ongelmia aiheuttivat muun muassa heikot verkkoyhteydet, puutteellinen laitteisto sekä teknisten järjestelmien toimintahäiriöt.

Etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen koetaan joissakin tilanteissa heikentävän esimerkiksi opettajan ja oppilaiden välistä vuorovaikutusta, vaikeuttavan oppilaiden osallistumista ja osallisuutta sekä haastavan arvioinnin toteuttamisen.

Valvonta- ja vastuukysymykset nähtiin kokonaisuudessaan haastavina ja epäselvinä. Epäselvyyksiä koettiin erityisesti oppilaiden valvonnasta ja joissakin

kunnissa valvonnan järjestäminen nostettiin esiin myös rajoittavana resurssikysymyksenä. Lisäksi kielteiset asenteet etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta kohtaan aiheuttivat vaikeuksia. Haasteita aiheuttivat sekä oppilaiden että opetushenkilöstön ennakkoluulot tai varauksellinen suhtautuminen etäyhteyksien hyödyntämiseen, mikä saattoi vaikeuttaa uusien toimintatapojen käyttöönottoon ja vakiinnuttamiseen.

Karvin arvioinnissa selvitettiin myös etäyhteyksin järjestetyn opetuksen haasteita, jotka jossain määrin ovat samankaltaisia Kuntaliiton kyselyn tuottaman aineiston kanssa.

Karvin arvioinnin mukaan opetuksen järjestäjien mielestä eniten järjestämistä vaikeuttivat oppilaiden yhdenvertaisiin osallistumismahdollisuuksiin liittyvät kysymykset. Yhdenvertaisuuden koettiin vaarantuvan erityisesti silloin, kun oppilaalla ei ollut turvallista aikuista samassa tilassa tukenaan. Jonkin verran haasteeksi tunnistettiin myös opettajien ja koulun muun henkilökunnan työehtosopimukset sekä opettajien teknisen ja pedagogisen osaamisen riittävyys. Selkeästi suurin haaste arviointiaineiston perusteella oli etäyhteyksin opiskelevan oppilaan valvonnan järjestäminen lainsäädännön mukaisesti. Valtakunnallinen ohjeistus valvojan kelpoisuudesta, tehtävistä ja läsnäolosta opetuksen aikana olivat kaiken kaikkiaan kouluissa epäselviä, ja esimerkiksi oppilaan tuen tarpeet saattoivat näin ollen jäädä huomioimatta. (Karvi 1: 2026)

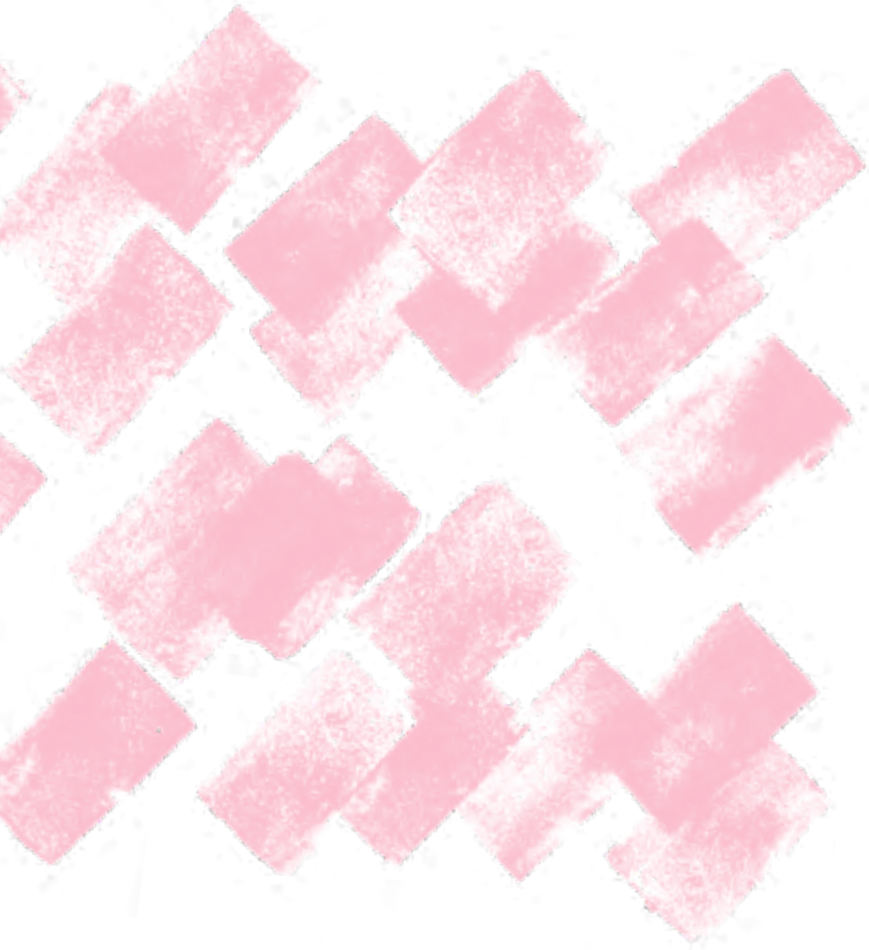

4 Etäopetuksen järjestämiseen liittyviä keskeisiä näkökulmia haastattelujen valossa

Tätä selvitystä varten tein taustahaastatteluja eräiden keskeisten tahojen kanssa. Haastattelujen avulla kartoitettiin näkökulmia, jotka vaikuttavat etäopetuksen asemaan perusopetusta täydentävänä opetusmuotona. Tavoitteena oli tunnistaa niin etäopetusta edistäviä kuin estäviäkin asioita. Haastatellut edustavat koulutuspolitiikkaan sekä koulutuspoliittiseen keskusteluun vaikuttavia tahoja. Haastateltavien tiedot lähdeluettelossa.

Haastatteluissa tarkasteltiin myös opetuksen järjestäjältä vaadittavia edellytyksiä etäopetuksen järjestämiseksi, opettajuuden ja pedagogiikan muutosta sekä etäopetuksen tulevaisuuden näkymiä.

Käsittelen seuraavassa haastattelujen aineistoa kysymys kerrallaan. Haastattelujen tarkastelussa ja analysoinnissa on hyödynnetty tekoälyä.

4.1 Linjausta vaativia asioita etäopetuksessa

Haastateltavat odottavat kansallista linjausta erityisesti henkilöstöstä, etäopetuksen laajuudesta ja rahoituksesta, mutta lähiopetuksen ensisijaisuudesta ei kiistellä.

1. Lähiopetuksen ensisijaisuus ja oppilaan oikeudet

Sääntelyn lähtökohdaksi halutaan perusopetuslain tavoite ihmisenä kasvusta, ei oppiainesisällöt. Lähiopetusta pidetään perusopetusikäisten oikeutena, ja kotiin annettavaa etäopetusta vastustetaan muutoin kuin poikkeustilanteissa, koska oppilas jäisi paitsi kouluruokailusta, terveydenhoidosta ja kouluyhteisöstä.

2. Vastaanottavan pään henkilöstö ja kelpoisuus

Aineiston keskeisin avoin kysymys on, kuka luokassa on. Nykytulkinta edellyttää virkavastuullista opettajaa, mikä kaksinkertaistaa oppitunnin kustannukset; vaihtoehtona pohditaan kurinpitovaltuuksien antamista ohjaajalle tai muulle aikuiselle.

3. Etäopetuksen laajuus ja arviointi

Linjausta kaivataan oppilaan iästä, oppiaineista ja etäopetuksen ajallisesta osuudesta; pienille lapsille etäopetuksen ei katsota soveltuvan. Täydentävän opetuksen määrän rajaa pidetään vaikeana vetää. Oppimisen arviointi etäyhteyden yli koetaan haastavaksi, ja paikalla olevan aikuisen rooli siinä on määrittelemättä.

4. Järjestäminen, rahoitus ja sääntely

Väestökehitys ja pitkät etäisyydet tuovat etäopetuksen asialistalle, ja koulu nähdään myös kunnan elinvoimatekijänä. Selkeytettäviksi nimetään valtionosuuksien suuntaaminen, järjestäjän vastuut ja toisen kunnan vaikutusmahdollisuudet. Opetushallituksen ohjeita pidetään suppeina, mutta sääntelyn tarkkuudesta ollaan eri mieltä. Hallittuja kokeiluja ehdotetaan lainsäädännön pohjaksi.

4.2 Opetuksen järjestäjältä vaadittavia edellytyksiä etäopetuksessa

Järjestäjältä edellytetään samanaikaisia panostuksia tekniikkaan, osaamiseen, johtamiseen ja hallintoon, ja ne kasautuvat raskaimmin pienimmille kunnille.

1. Tekniikka ja henkilöstön osaaminen

Laitteet, verkkoyhteydet ja oppimisalustat ovat perusedellytys, ja hankerahoituksella saadut virtuaaliluokat ovat muuttaneet toimintaa merkittävästi. Yhtä tärkeänä pidetään opettajien osaamista: järjestäjän on huolehdittava täydennyskoulutuksesta, ja vastuuta toivotaan myös opettajankoulutukselle.

2. Johtaminen ja perusteltu käyttö

Rehtorien ja sivistystoimen johdon pedagogista johtamista pidetään vaativana ja aliarvioituna edellytyksenä. Etäopetuksen käyttö on aina perusteltava ja kirjattava paikalliseen opetussuunnitelmaan ja lukuvuosisuunnitelmaan. Tasapuolisuus tarkoittaa samoja edellytyksiä oppia ja kuulua yhteisöön, ei samanlaista opetusta.

3. Resursointi ja rahoitusmalli

Resursointi on kuntien ensimmäinen kysymys, ja resurssit ovat heikoimmat juuri siellä, missä lapsia on vähän. Etäopetus ei ole säästökeino, mutta sen kustannusten on pysyttävä kohtuullisina. Valtionosuutta ehdotetaan maksettavaksi suoraan järjestäjälle ja kotikunnille demokraattista toimielintä budjetin seurantaan; mallia, jossa kotikunta ostaa palvelun, kritisoidaan välilliseksi rahansiirroksi.

4. Ohjaus, valvonta ja järjestäjärakenne

Nykytilaa kuvataan hajanaiseksi, ja valtakunnallista ohjeistusta toivotaan. Selkeä sääntely mahdollistaisi järjestäjän omavalvonnan ja jälkikäteisen laillisuusvalvonnan. Laajempi opetustarjonta olisi mahdollinen, jos järjestäjät olisivat isompia tai kuntien tehtävät eriytyisivät alueellisesti.

4.3 Etäopetuksen vaikutukset opettajan työhön ja pedagogiikkaan

Näkemykset ovat aineiston jakautuneimpia: samat välineet nähdään sekä opetuksen köyhdyttäjinä että uudistajina, ja ratkaisevaksi nousee pedagoginen osaaminen.

1. Vuorovaikutus ja opetuksen laatu

Vahvin huoli on opetuksen kapeneminen mekaaniseksi tiedonsiirroksi ruudun kautta. Perusopetus on myös ajattelua, luovuutta ja kasvua ihmisenä, mikä vaatii läsnäoloa ja vuoropuhelua. Huolena on myös opettajan työn mielekkyyden katoaminen ja eettinen stressi, jos opettaja ei voi tehdä työtään niin hyvin kuin haluaisi.

2. Opettajuuden muutos ja yhteistyö

Toisaalta nykyiset välineet mahdollistavat projektityöskentelyn ja pienryhmät, ja opettajuuden odotetaan muuttuvan suljetusta luokasta avoimempaan ja rohkeampaan otteeseen. Etäopetus lisää opettajien yhteistyötä sekä materiaalien tuotantoa ja jakamista, mutta yhteydenpito eri paikkakunnille lisää työvaiheita. Nuoremman opettajasukupolven uudistumiskyvyn arvioidaan olevan aliarvioitu.

3. Työn kuormittavuus ja palvelussuhde

Samanaikaista lähi- ja etäopetusta pidetään opettajalle raskaana. Suunnitteluaikaa tarvitaan alussa lisää, mutta työ voi vakiintua uudeksi normaaliksi. Sopimuksellisesti etätunti on tavallinen oppitunti, mutta sen vaativuus voitaisiin huomioida palkkauksessa. Maaseudun aineenopettajilla on paine varmistaa riittävä tuntimäärä.

4. Osaaminen, koulutus ja kelpoisuus

Suurin este on, etteivät opettajat saa täydennyskoulutusta; erityisesti pedagogisesti suuntautunut etäopetuksen koulutus puuttuu. Opettajankoulutukseen toivotaan etäopetuksen valmiuksia, vuorovaikutustaitoja ja arviointiosaamista. Kelpoisuusrakenteen uudistamista, kuten kevyempiä lisäkelpoisuuksia, pidetään tarpeellisena mutta herkkänä kysymyksenä. Uudenlaista peruskoulunopettajatutkintoa ehdotetaan nykyisiä kelpoisuusehtoja poistamatta

4.4 Etäopetuksen tulevaisuuden näkymiä

Etäopetuksen lisääntymistä pidetään väistämättömänä, ja sen ehdoiksi asetetaan lapsen etu, koulutetut opettajat ja alueellinen yhdenvertaisuus.

1. Kehityksen väistämättömyys ja laajeneva tarve

Väestö- ja alueellisen kehityksen arvioidaan pakottavan osapuolet ratkaisuihin, eikä kouluverkon kutistuminen ole opettajienkaan etu. Tarve ei rajoitu pieniin kuntiin, vaan koskee myös kaupunkien pieniä opetusryhmiä, harvinaisia aineita, uskonnon opetusta ja kasvavaa monikulttuurisuutta.

2. Lapsen etu ja osapuolten yhteistyö

Lapsivaikutusten arviointia ehdotetaan ensisijaiseksi tavaksi edetä, koska se vähentää politisoitumista ja edellyttää joustoa kaikilta osapuolilta. Osapuolia kokoava yhteinen foorumi puuttuu, ja asian pelätään konfliktoituvan edunvalvonnan vuoksi. Eräs haastateltava pohti mahdollista kokeilua osittaisesta etäopetuksesta kotona oppilaille, joilla on erittäin vaikeat kulkuyhteydet.

3. Yhdenvertaisuus ja paikallinen jousto

Pienten lasten opetuksesta valtaosan tulisi olla lähiopetusta. Suurimpana uhkana nähdään kahden kerroksen järjestelmä, jossa maaseudun oppilaille riittää vähempi; eriytyminen näkyy jo kielivalinnoissa. Samalla järjestäjille toivotaan joustoa rakenteisiin ja kriteereihin, koska kunnat ja alueet ovat erilaisia.

4. Opettajankoulutus ja opettajan roolin muutos

Koulutusvaatimusten tai kelpoisuuksien madaltamista vastustetaan voimakkaasti, mikä on ristiriidassa aiempien kysymysten joustotoiveiden kanssa. Teknologian ja tekoälyn arvioidaan muuttavan opettajan roolia. Kehittäminen on nyt yksittäisten opettajien varassa, ja valtavirraksi pääseminen vaatii järjestäjien ja kansallisen tason vastuunottoa.

4.5 Johtopäätöksiä haastatteluista

Selvityksen haastattelut piirtävät etäopetuksesta kuvan, jossa periaatteista vallitsee laaja yksimielisyys, mutta keinoista ja niiden mitoituksesta näkemykset hajoavat. Haastateltavat pitävät lähiopetusta perusopetuksen lähtökohtana ja korostavat, että koulun tehtävä on tiedon välittämisen lisäksi tukea lapsen kasvua ihmisenä. Etäopetusta ei nähdä lähiopetuksen korvaajana, vaan rajattuna keinona tilanteisiin, joissa laadukasta lähiopetusta ei muuten pystytä järjestämään.

Samalla haastateltavat pitävät etäopetuksen lisääntymistä väistämättömänä. Väestökehitys, pitkät etäisyydet ja kelpoisten opettajien puute haastavat opetuksen järjestämistä erityisesti harvaan asutuilla alueilla, mutta yhä useammin myös kaupunkien pienissä opetusryhmissä, esimerkiksi harvinaisissa kielissä ja uskonnon opetuksessa. Etäopetus voi parhaimmillaan turvata kelpoisen opettajan opetuksen ja monipuolisen opetustarjonnan sinne, missä niitä ei muuten olisi.

Etäopetuksen nykyinen sääntely ja ohjeistus koetaan riittämättömiksi. Keskeisin ratkaisematon kysymys koskee henkilöstöä opetuksen vastaanottavassa päässä: millainen aikuinen luokassa on oltava, millaiset valtuudet hänellä on ja miten kustannukset jaetaan. Nykytulkinta, jossa luokassa edellytetään virkavastuullista opettajaa, kaksinkertaistaa oppitunnin henkilöstökustannukset ja tekee mallista monelle kunnalle raskaan. Linjausta kaivataan myös etäopetuksen laajuudesta, oppilaan iästä ja oppiaineista sekä arvioinnin käytännöistä.

Etäopetuksen onnistuminen edellyttää opetuksen järjestäjältä samanaikaisia panostuksia tekniikkaan, henkilöstön osaamiseen, pedagogiseen johtamiseen ja hallintoon. Nämä edellytykset kasautuvat ongelmallisesti: etäopetusta tarvitsevat eniten ne kunnat, joilla on vähiten taloudellisia ja osaamisresursseja sen rakentamiseen. Haastateltavat korostavat, ettei etäopetus ole säästökeino, mutta toisaalta mallin on oltava kustannuksiltaan kohtuullinen, jotta se on toteutettavissa.

Opettajan työn ja pedagogiikan osalta aineisto on jakautunein. Yhtäältä pelätään, että opetus kapenee mekaaniseksi tiedonsiirroksi, vuorovaikutus köyhtyy ja opettajan työn mielekkyys heikkenee. Toisaalta etäopetuksen nähdään avaavan mahdollisuuksia yhteisöllisiin työtapoihin, opettajien väliseen yhteistyöhön ja opettajuuden uudistumiseen. Ratkaisevaksi tekijäksi nousee pedagoginen osaaminen: teknistä koulutusta on tarjolla, mutta etäopetuksen pedagogista täydennyskoulutusta haastateltavat eivät ole löytäneet.

Selvin erimielisyys koskee opettajien kelpoisuutta, joka liittyy kelpoisten aineenopettajien saatavuuteen. Osa haastateltavista toivoo kelpoisuusrakenteeseen joustoa ja kevyempiä lisäkelpoisuuksia, osa varoittaa voimakkaasti koulutusvaa-

timusten madaltamisesta. Myös sääntelyn tarkkuudesta ollaan eri mieltä: tarkempi kansallinen raami turvaisi yhdenvertaisuutta ja valvontaa, mutta kunnat toivovat liikkumavaraa paikallisiin ratkaisuihin.

Kokonaisuutena haastateltavat odottavat, että etäopetuksen kehittämisessä edetään lapsen edusta käsin, hallitusti ja osapuolten yhteistyönä. Suurimpana uhkana nähdään kahden kerroksen järjestelmä, jossa maaseudun oppilaille katsottaisiin riittävän vähempi kuin kaupunkien oppilaille. Kehittäminen on tähän asti ollut yksittäisten kuntien ja opettajien varassa, ja sen nostaminen hallituksi osaksi perusopetuksen järjestämistä edellyttää kansallista linjausta, kokeiluihin perustuvaa tietopohjaa ja osapuolia kokoavaa vuoropuhelua.

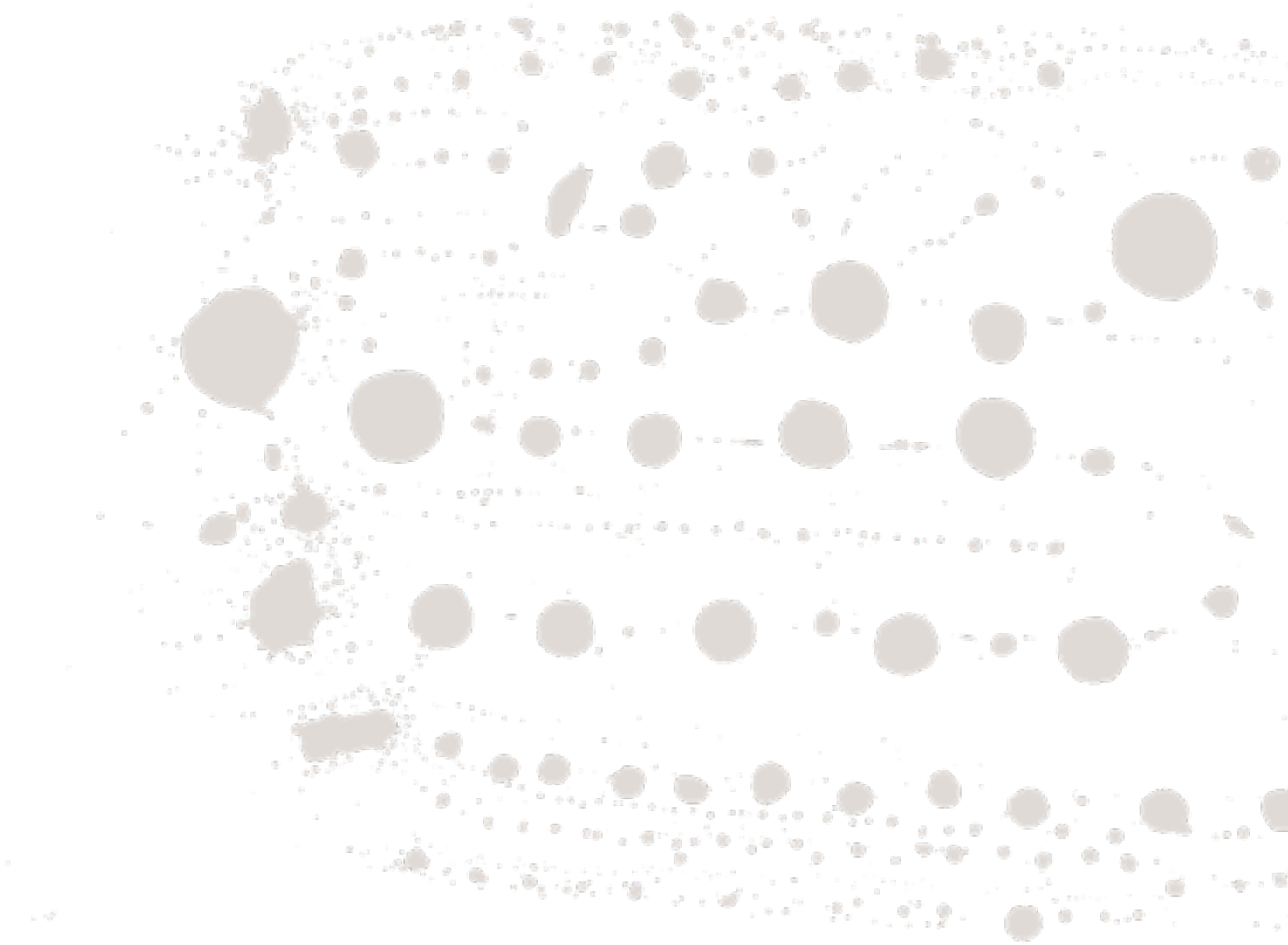

5 Selvityksen johtopäätökset

1

Etäopetusta tarvitaan

Väestörakenteen muutos ja kuntien eriytymiskehitys edellyttävät ratkaisuja perusopetuksen järjestämiseen. Aleneva syntyvyys ja lasten määrän väheneminen ovat johtaneet kuntia hakemaan erilaisia tapoja ja ratkaisuja, jotta kaikkien sivistykselliset oikeudet voidaan turvata. Myös kuntien taloudellinen kantokyky vaihtelee ja se aiheuttaa myös haasteita perusopetuksen järjestämiseen.

Vaikka kunnilla on lakisääteinen velvollisuus järjestää perusopetusta, ei kunnan tarvitse kuitenkaan järjestää perusopetusta yksin. Kuntalaki määrittelee ne tavat, joilla perusopetus voidaan järjestää kuntien yhteistyönä. Tällä hetkellä moni kunta järjestää perusopetuksen yläkoulun opetuksen yhdessä toisen kunnan kanssa.

Väestöään menettävillä alueilla on jo nyt ongelmia saada kelpoisia opettajia erityisesti aineenopetukseen. Kun yläkoulussa on vähän oppilaita, joudutaan muodostamaan mitä erilaisempia aineyhdistelmiä, jotta opettajalle saadaan riittävästi opetustunteja ja opetusvelvollisuus täyttyisi. Tämän kaltaisissa tilanteissa opetuksesta ei kuitenkaan silloin vastaa jokaisen oppiaineen osalta kelpoinen opettaja.

Etäopetus on ollut yksi tapa, jota kunnat ovat käyttäneet varmistaakseen kelpoisen opettajan opetuksen. Selvitykset osoittavat, että etäopetusta käytetään erityisesti valinnaisten kielten ja uskonnon opetuksessa, mutta myös muissa oppiaineissa. Etäopetus on myös hyvä vaihtoehto tilanteissa, joissa oman kunnan oppilasmäärät ovat pieniä ja opetuksen järjestäminen etäopetuksena esim. naapurikunnan kanssa tehtävänä yhteistyönä varmistaa laadukkaan opetuksen saatavuuden.

Etäopetusta järjestää noin viidennes kunnista. Kaikissa kuntakokoluokissa järjestetään etäopetusta, myös suurissa kaupungeissa. Osa kunnista käyttää etäopetusta säännöllisesti ja on luonut omaan kuntaansa sopivat toimintatavat yksin tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa. Etäopetuksella voidaan turvata oppilaiden sivistyksellisiä oikeuksia ja lisätä yhdenvertaisuutta laadukkaaseen perusopetukseen.

Lähiopetus on perusopetuksen lähtökohta. Etäopetus ei ole lähiopetuksen korvaaja, vaan lähiopetusta täydentävä, rajattu keino tilanteisiin, joissa laadukasta lähiopetusta ei muuten pystytä järjestämään.

2

Sääntelyn ja ohjeistuksen puute hankaloittaa etäopetuksen järjestämistä

Etäopetusta koskeva lainsäädäntö on perusopetuksen osalta lähes olematonta. Perusopetuslaki ei tunnista etäopetusta perusopetuksen opetusmuodoksi lainkaan, jos ei oteta huomioon aikuisten perusopetusta. Tällä hetkellä kunnissa toimitaan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti, jotka eivät anna riittävää tukea etäopetuksen järjestämisen reunaehdoista.

Etäopetuksesta käytettävistä käsitteistä ei ole tällä hetkellä yhtenäistä tulkintaa. Yleisemmin Suomessa käytössä olevat käsitteet ovat etäopetus, etäyhteyksiä hyödyntävä opetus sekä etäyhteyksin järjestettävä opetus. Sana ”etäopetus” yhdistetään usein koronapandemian aikaiseen hätäopetukseen, jolloin oppilaat siirtyivät kotiin käymään koulua etäyhteyksin. Tällä hetkellä kunnissa käytössä oleva malli on kuitenkin etäopetus, jossa opetus järjestetään etäyhteyksin koulusta kouluun. Käsitteiden selkeyttäminen on yksi keskeisimmistä kokonaisuuksista, joihin tarvitaan kansallista linjausta.

Kuntien mukaan eniten haasteita etäopetuksen järjestämisessä aiheuttaa opetuksen vastaanottavassa luokassa olevan henkilön kelpoisuus. Nykytulkinta, jossa luokassa edellytetään virkavastuullista opettajaa, kaksinkertaistaa oppitunnin henkilöstökustannukset ja tekee mallista monelle kunnalle raskaan. Kysymys on myös siitä, millaiset valtuudet ko. henkilöllä on. Tulkinta ei ota kantaa oppilasryhmän kokoon. Tässä on kuntien näkökulmasta kysymys kustannuksista, mutta oppilaan oikeusturvaan liittyviä kysymyksiä ei myöskään voi sivuuttaa.

Tätä selvitystä varten tehdyissä haastatteluissa toivottiin linjausta myös etäopetuksen laajuudesta, oppilaan iästä ja oppiaineista sekä arvioinnin käytännöistä. Tarkemman sääntelyn arvioidaan voivan jopa vähentää painetta harventaa kouluverkkoa. Toisaalta kunnat vierastavat raskasta sääntelyä.

Tarve säätelylle, linjauksille ja ohjeistukselle on tunnistettu käytännössä ja useissa etäopetusta koskevissa selvityksissä ja tutkimuksissa. Opetus- ja kulttuuriministeriö on esittänyt kokeilujen käynnistämistä, joiden avulla saataisiin tietopohjaa lainsäädäntöä ja muita toimenpiteitä varten. On syytä pohtia, että tarvitaanko vielä kokeilua, koska niiden toteuttaminen ja arviointi voivat viedä useita vuosia, kun linjauksia ja ohjeistuksia tarvitaan nyt ja tietopohjaakin on.

Jos emme pysty lähiaikoina tekemään linjauksia, tilanne jatkuu nykyisen kaltaisena ja etäopetuksen käyttö perusopetuksessa lisääntyy ja opetuksen järjestäjät luovat itse omat reunaehtonsa ja toimintatapansa. Se ei liene yhdenvertaisuuden ja yhtenäisyyden näkökulmasta kenenkään etu.

3

Opetuksen järjestäjältä vaaditaan johtamista, osaamista ja resursseja

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan ”opetuksen järjestäjä vastaa aina etäyhteyden kautta annettavasta opetuksesta”. Päätös etäopetuksen käynnistämisestä on siis kunnan päätös, ei yksittäisen koulun, rehtorin tai opettajan.

Etäopetuksen käyttöönotto kunnassa tai kunnan koulussa vaatii suunnittelua, laitehankintoja, henkilöstön koulutusta sekä oppilaiden ja myös huoltajien valmistamista etäopetukseen. Jos etäopetus tapahtuu kunnasta toiseen, tarvitaan myös aikataulujen ja muun toiminnan koordinointia. Välttämättä etäopetus ei koske koko kuntaa eikä kouluakaan, vaan joidenkin oppilaiden opetusta yksittäisessä oppiaineessa. Siitä huolimatta on hyvä, jos kunnassa on valmiina malli etäopetuksen käyttöönottoon, mikäli sen kaltainen toiminta kunnassa laajenee.

Uuden opetusmuodon käyttöönotto vaatii opetuksen järjestäjältä johtamista ja toimenpanokykyä. Etäopetuksen käyttöönotto edellyttää myös vahvaa hallinnollista ja pedagogista osaamista. Etäopetuksen onnistuminen edellyttää siis opetuksen järjestäjältä samanaikaisia panostuksia tekniikkaan, henkilöstön osaamiseen, pedagogiseen johtamiseen sekä hallintoon.

Monet pienet kunnat ovat vähentäneet ns. hallinnollisia tehtäviä. Sivistystoimi on tällä hetkellä kuntien suurin toimiala ja suurin osa kuntien käyttömenoista kohdistuu sivistystoimen palveluihin, joista perusopetus muodostaa suurimman kokonaisuuden. Kunnalta voidaan edellyttää, että sillä on riittävää osaamista palveluiden järjestämiseen lain edellyttämällä tavalla. Monella kunnalla on ongelmia taloudellisen kantokyvyn kanssa. Tämän selvityksen haastateltavat epäilivät, että etäopetusta tarvitsevat eniten ne kunnat, joilla on vähiten taloudellisia

ja osaamisresursseja sen rakentamiseen. Voi olla, että kuntien, joilla ei ole talous kunnossa eikä riittäviä osaamisresursseja, edellytykset järjestää perusopetusta ovat heikentyneet.

Käytäntö ja erilaiset selvitykset ovat osoittaneet, että etäopetus ei ole säästökeino. Etäopetuksen tavoitteena on turvata kelpoisen opettajan opetus ja huolehtia sivistyksellisten oikeuksien toteutumisesta. Etäopetuksen järjestämisen täytyy olla kustannuksiltaan kohtuullinen, jotta se on toteutettavissa.

Opetuksen järjestäjän vastuu perusopetuksen järjestämisestä on suuri. Kuntien tulee varmistaa tuottamansa palveluiden saatavuus ja laatu. Kaikkialla Suomessa on pystyttävä takaamaan lasten sivistykselliset oikeudet. Laadukkaiden palvelujen järjestäminen edellyttää niin taloudellisia resursseja kuin osaamista. Kuntien parlamentaarisen tulevaisuustyön yhteydessä haetaan ratkaisua kuntien tehtäviin ja kuntien eriytymiskysymyksiin.

4

Etäopetuksen kehittäminen on tällä hetkellä kuntien vastuulla

Koska etäopetuksen osalta ei ole kansallisia linjauksia eikä kansallista ohjausta, on etäopetuksen kehittäminen täysin kuntien vastuulla. Selkeämmin todettuna kehittäminen on yksittäisten kuntien vastuulla.

Käynnistäessään etäopetusta tarvitsevat kunnat usein kumppaniksi toisen kunnan. Kunnat hakevat yhdessä tapaa, jolla opetusta voidaan saada tai antaa etäyhteyksin kunnasta toiseen. Tukea, neuvoja ja vertaistukea saatetaan hakea kunnasta tai koulusta, jossa on jo kokemuksia etäopetuksesta.

Ne kunnat, joilla on jo ollut käytössä etäopetusta, kehittävät omaa toimintatapaansa ja pedagogiikka omia kokemuksiaan hyödyntäen. Etäopetuksen kehittäminen edellyttää kuitenkin, että kunnassa on riittävästi osaamista niin teknologian kuin pedagogiikan osalta.

Tällä hetkellä etäopetuksen teknologian ja pedagogiikan kansallinen kehittäminen puuttuvat kokonaan. Kunnat, koulut ja opettajat oppivat toisiltaan ja osaavat myös kehittää opetusta, mutta etäopetuksen kehittämistä ei voi jättää kokonaan kuntien vastuulle. Tarvitaan kansallista kehittämistä ja kansallisia linjauksia, jotta etäopetusta voidaan toteuttaa parhaalla mahdollisella tavalla.

5

Opettajuuden muuttuessa opettajankoulutus ja opettajien täydennyskoulutus vaativat toimenpiteitä

Etäopetuksen myötä opettajan työskentelytavat tarvitsevat uudistamista. Suurin muutoshaaste liittyy vuorovaikutukseen oppilaiden kanssa. Suora kontakti ja vuorovaikutus etäyhteyksien kautta ei toimi samalla tavalla kuin opetus luokkatilanteessa. Luokkaopetuksessa vuorovaikutus syntyy pitkälti itsestään, kun taas etäopetuksessa sitä on suunniteltava ja ylläpidettävä aktiivisesti. Erot näkyvät erityisesti nuorimmilla oppilailla ja tukea tarvitsevilla, joille välitön aikuisen läsnäolo on tärkeintä. Etäopetuksessa vuorovaikutus paranee, kun sitä tuetaan sekä tekniikan valinnalla että opettajan omalla toiminnalla. Tekniikka luo mahdollisuudet vuorovaikutukseen, mutta opettajan pedagogiset valinnat ratkaisevat, käytetäänkö niitä. Opettajalta vaaditaan teknologian haltuunottoa ja rohkeutta tehdä asioita uudella tavalla. Oppilas ei saa joutua eriarvoiseen asemaan vuorovaikutuksessa sen vuoksi, missä opettaja on.

Opettajankoulutuksessa on otettava huomioon etäopetuksen käyttö opetuksessa. Jo opettajan peruskoulutuksessa on saatava valmiuksia etäopetukseen. Valmiudet koskevat niin teknologian käyttöä kuin myös pedagogisia valmiuksia. Etukäteen ei voi tietää minkälaiseen kuntaan ja kouluun vastavalmistunut opettaja sijoittuu, joten koulutuksen antamat valmiudet auttavat opetuksen haltuunottoa.

Opettajat tarvitsevat myös täydennyskoulutusta etäopetuksen teknologiassa sekä pedagogisissa kysymyksissä. Tällä hetkellä koulutus on pitkälti opetuksen järjestäjän vastuulla ja kokeneemmat opettajat perehdyttävät kokemattomia. Täydennyskoulutukseen pitäisi myös saada rakenne, joka antaa monipuoliset valmiudet opettajalle teknologian hallintaan ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen etäopetuksessa.

Haastateltavien mielipiteet jakautuivat eli yhtäältä pelätään, että etäopetuksessa opetus kapenee mekaaniseksi tiedonsiirroksi, vuorovaikutus köyhtyy ja opettajan työn mielekkyys heikkenee. Toisaalta etäopetuksen nähdään avaavan mahdollisuuksia yhteisöllisiin työtapoihin, opettajien väliseen yhteistyöhön ja opettajuuden uudistumiseen. Erilaiset teknologiset ratkaisut mahdollistavat yhä paremman mahdollisuuden myös vuorovaikutuksen lisäämiseen.

6

Laajan poliittisen keskustelun puute estää etäopetuksen kehittämistä

Koronapandemian aikana toteutettu koulujen sulkeminen ja opetuksen siirtäminen kokonaan etäopetukseksi on jättänyt jälkensä suomalaiseen yhteiskuntaan. Tähän hätäkeinoon tarttuminen koettiin silloin pandemian alkuaikoina ja poikkeusolojen julistamisen aikoihin oikeaksi toimenpiteeksi. Jälkeenpäin on voitu todeta, että tämä ratkaisu vaikutti lasten ja nuorten pahoinvoinnin lisääntymiseen hyvin merkittävällä tavalla. Menemättä tässä yhteydessä syvemmälle koulusulun vaikutuksiin, voin vain toivoa, että tällaisiin ratkaisuihin ei enää koskaan jouduta. Jos niin kuitenkin käy, niin toivottavasti silloin kaikki osapuolet olisivat paremmin valmistuneita.

Kunnat käyttävät tänä päivänä yhä lisääntyvässä määrin myös etäopetusta. Etäopetuksen lisääntyminen liittyy ennen kaikkea oppilasmäärän vähenemiseen ja kelpoisten opettajien puutteeseen. Noin viidennes kunnista käyttää etäopetusta perusopetuksen täydentävänä opetusmuotona. Etäopetuksen tarpeen kasvaessa on kiinnitetty huomiota siihen, että meiltä puuttuvat etäopetusta koskeva lainsäädäntö ja muut kansalliset ohjausvälineet. Kun nämä puutteet on nostettu yhteiskunnalliseen keskusteluun, asia sivuutetaan viittaamalla korona-ajan etäopetuksesta tehtyihin tutkimuksiin ja niiden osoittamiin ongelmiin sekä lasten ja nuorten pahoinvoinnin lisääntymiseen. Toisin sanoen ei tunnisteta tai ei haluta tunnistaa tämänhetkistä todellisuutta eikä ryhtyä vaadittaviin toimenpiiteisiin esim. lainsäädännön suhteen.

Nyt on viimeistään uskallettava katsoa totuutta silmiin ja tunnustettava se tosiasia, että etäopetusta käytetään nyt ja tulevaisuudessa tilanteissa, joissa muuten ei pystytä vastaamaan sivistyksellisistä oikeuksista ja opetuksen yhdenvertaisuudesta riippumatta siitä missä päin Suomea asutaan. Tässä tilanteessa tarvitaan avointa poliittista keskustelua kuntien eriytymisestä ja palveluiden turvaamisesta kuntien erilaisissa toimintaympäristöissä. Tämän selvityksen haastatteluissa nähtiin uhkana kahden kerroksen järjestelmä, jossa maaseudun oppilaille katsottaisiin riittävän vähempi kuin kaupunkien oppilaille.

Etäopetus tarvitsee selkeää lainsäädäntöä ja kansallista ohjausta. Tämän aikaansaamiseksi tarvitaan poliittista keskustelua ja sitoutumista asian hoitamiseksi eduskunnassa.

6 Toimenpidesuositukset

1

Etäopetuksen tarpeen tunnistaminen edellyttää laajaa poliittista keskustelua

Etäopetukselle on olemassa selkeä tarve ja etäopetusta käytetään jo eri puolilla Suomea kaiken kokoisissa kunnissa. Tällä hetkellä ei kuitenkaan asiasta käydä poliittista keskustelua, vaan se torjutaan viitaten pandemian aikaisiin kokemuksiin ja tutkimuksiin. Tosiasioilta ei pitäisi sulkea silmiä, vaan tunnustaa olemassa oleva tilanne. Etäopetuksen tarve ei tule vähenemään nykyisen väestökehityksen takia ja sen vuoksi tarvitaan myös lisää tietoa tämänhetkisestä etäopetuksen laajuudesta, käytöstä ja toimintatavoista, jotta syntyy laajempi ymmärrys etäopetuksen tarpeellisuudesta. Tietoa etäopetuksen nykykäytännöistä ja tarpeellisuudesta tulee jakaa laajasti.

Perusopetuksen järjestäminen on yksi kunnan keskeisimmistä tehtävistä ja tulevaisuudessa tarvitaan yhä enemmän kuntien välistä yhteistyötä perusopetuksen järjestämisessä sivistyksellisten oikeuksien varmistamiseksi. Etäopetus voi olla yksi kuntien välisen yhteistyön muoto. Valtionvarainministeriön kuntien tulevaisuutta tarkastelevassa parlamentaarisen ryhmän työssä pohditaan tällä hetkellä mm. kuntien tulevia tehtäviä sekä kuntien eriytymiskehitystä. Etäopetuksen roolia perusopetuksen täydentävänä opetusmuotona voitaisiin nostaa poliittiseen keskusteluun myös tässä parlamentaarisessa ryhmässä.

2

Etäopetuksen järjestäminen edellyttää selkeää sääntelyä ja kansallisia linjauksia

Tällä hetkellä opetuksen järjestäjät käyttävät etäopetusta opetuksen järjestysmuotona siten, kuin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään. Opetussuunnitelman perusteet jättävät tällä hetkellä liian paljon tulkinnan varaa ja opetuksen järjestäjät eivät saa niistä riittävää tukea etäopetuksen järjestämiseksi.

Tulevaan hallitusohjelmaan tulee saada kirjaukset perusopetuslain täydentämisestä etäopetusta koskevien määräysten osalta.

Perusopetuslakiin tarvitaan etäopetukseen liittyvät säädökset, jotta opetuksen järjestäjillä on selkeät linjaukset siitä, mitä etäopetus on ja miten etäopetusta voidaan järjestää. Yhdeksi järjestämisen keskeisemmäksi kysymykseksi on noussut sen henkilön kelpoisuus, joka on oppilasryhmän kanssa opetuksen vastaanottavalla puolella.

Lain valmistelun yhteydessä on määriteltävä mm. etäopetukseen liittyvä käsitteistö, etäopetuksen laajuus, etäopetukseen osallistuvan oppilaan ikä, etäopetuksella opetettavat oppiaineet sekä arvioinnin käytännöt.

Myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita pitäisi vastaavasti täydentää ja täsmentää.

3

Etäopetuksen laadun varmistaminen edellyttää kansallista pedagogista kehittämistyötä

Tällä hetkellä etäopetuksen teknologian ja pedagogiikan kansallinen kehittäminen puuttuvat kokonaan. Etäopetusta käyttävät kunnat tekevät ratkaisut etäopetuksen käytännön pedagogisista ratkaisuista sekä käytettävästä teknologiasta. On hyvä, että kunnilla on mahdollisuus tehdä omia ratkaisuja, mutta etäopetuksen kehittäminen edellyttää kuitenkin, että kunnassa on riittävästi osaamista niin teknologian kuin pedagogiikan osalta.

Kansallisella kehittämisellä voitaisiin luoda yhteistä tietopohjaa ja vertailua erilaisten toimintatapojen ja teknisten laitteiden soveltuvuudesta ja toiminnallisuudesta. Tarvitaan kansallista kehittämistä ja kansallisia linjauksia, jotta etäopetusta voidaan toteuttaa parhaalla mahdollisella tavalla. Tämä tehtävä kuuluu Opetushallitukselle.

4

Onnistunut etäopetus edellyttää opetuksen järjestäjältä johtamista, osaamista ja riittäviä resursseja

Kunnan vastuu perusopetuksen järjestämisestä on suuri. Kunta on velvollinen järjestämään perusopetusta alueellaan asuville oppivelvollisuusikäisille. Velvoite koskee kaikkia kuntia kunnan koosta tai oppilasmäärästä riippumatta. Kaikkialla Suomessa on pystyttävä takaamaan lasten sivistykselliset oikeudet. Laadukkaiden palvelujen järjestäminen edellyttää niin taloudellisia resursseja kuin osaamista. Kunnat voivat tehdä yhteistyötä perusopetuksen järjestämisessä. Etäopetuksen järjestäminen voi myös olla yksi yhteistyön muoto.

Jotta kunnat voivat huolehtia perusopetuksen ja samalla myös etäopetuksen järjestämisestä on huolehdittava siitä, että kunnalla on riittävät taloudelliset edellytykset opetuksen järjestämiseen. Laadukkaan opetuksen järjestäminen vaatii johtamista sekä riittävää hallinnollista ja pedagogista osaamista.

Kuntien tulevaisuustyössä on otettava huomioon kunnan toimintaedellytykset sekä kuntien kyky huolehtia sille säädetyistä velvoitteista sekä lasten sivistyksellisten oikeuksien toteutumisesta. Tässä tulevaisuustyössä tulee myös punnittavaksi se, että onko kaikilla kunnilla samanlaiset velvoitteet esimerkiksi perusopetuksen järjestämisen osalta.

5

Etäopetuksen yleistyminen on otettava huomioon opettajankoulutuksessa ja täydennyskoulutuksessa

Etäopetuksen myötä opettajan työskentelytavat tarvitsevat uudistamista. Opettajankoulutuksessa on otettava huomioon etäopetuksen käyttö opetuksessa. Jo opettajan peruskoulutuksessa on saatava valmiuksia etäopetukseen. Valmiudet koskevat niin teknologian käyttöä kuin myös pedagogisia valmiuksia.

Työssä olevat opettajat tarvitsevat myös täydennyskoulutusta etäopetuksen teknologiassa sekä pedagogisissa kysymyksissä. Täydennyskoulutukseen pitäisi myös saada rakenne, joka antaa monipuoliset valmiudet opettajalle teknologian hallintaan ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen etäopetuksessa.

Tärkeää on, että valmiuksia etäopetukseen tulee saada sekä luokanopettaja- että aineenopettajakoulutuksessa. Väestöään menettävissä kunnissa on vaikea rekrytoida kaikkiin oppiaineisiin kelpoisia opettajia, joten on todennäköistä, että erityisesti aineenopetuksessa tarve etäopetuksen lisäämiseen kasvaa.

6

Etäopetus edellyttää opettajien palvelussuhteen ehtojen tarkastelua

Opettajan työ muuttuu etäopetuksen lisääntyessä. Opetustapahtuma itsessään on samanlainen, mutta etäopetuksessa opettaja opettaa tietoteknisten välineiden avulla ja välityksellä. Etäopetuksen osalta toiminta kouluissa ei ole vakiintunutta ja voi syntyä tilanteita, joissa voi olla epäselvyyttä toimintatavoista opetustilanteessa.

Etäopetuksen lisääntyessä tulisi sopijaosapuolten välillä tarkastella etäopetuksen vaikutusta opettajan työhön ja mahdollisia vaikutuksia mm. palvelussuhteen ehtoihin.

CASE SUONENJOKI:
Kuntien yhteistyö laajentaa opetuksen mahdollisuuksia

Anne Lahtivirta, kasvun ja oppimisen johtaja, Suonenjoki

Kuusi kuntaa – Keitele, Konnevesi, Rautalampi, Suonenjoki, Tervo ja Vesanto – ovat kehittäneet yhdessä uusia tapoja järjestää perusopetusta HUPA – Huomisen peruskoulu alueellisesti -hankkeessa. Yhteistyön lähtökohtana on turvata oppilaiden yhdenvertainen mahdollisuus laadukkaaseen opetukseen tilanteessa, jossa oppilasmäärät vähenevät ja kelpoisten opettajien saatavuus vaikeutuu.

Etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta järjestetään sekä kuntien sisällä että kuntarajat ylittävänä yhteistyönä. Suonenjoella elämänkatsomustiedon opetusta toteutetaan oman kunnan koulujen välillä. Ortodoksisen uskonnon opettaja puolestaan opettaa Joensuusta käsin samanaikaisesti Suonenjoen ja Konneveden oppilaita. Keiteleellä ja Tervossa historian ja yhteiskuntaopin opettaja työskentelee osan viikosta lähiopetuksessa ja osan etäyhteyden välityksellä.

Kaikkiin kuuteen HUPA-kuntaan on rakennettu vähintään yksi virtuaaliluokka. Virtuaaliluokassa toisessa koulussa oleva opetusryhmä näkyy koko seinän kokoisena kuvana, ja laadukas ääniyhteys tukee vuorovaikutusta. Kokemusten mukaan opetusta voidaan toteuttaa myös tavanomaisemmalla luokkatekniikalla, mutta virtuaaliluokassa vuorovaikutus on koettu luontevammaksi.

Opettajien osaaminen käyttöön yli kuntarajojen

Kuntien yhteistyön keskeinen hyöty on mahdollisuus jakaa kelpoisten opettajien aineenhallinnan ja pedagogiikan osaamista yli kuntarajojen. Näin oppilaille voidaan tarjota opetusta myös sellaisissa oppiaineissa, joissa oman kunnan oppilasmäärä tai opettajaresurssit eivät yksin riitä tarkoituksenmukaisen opetusryhmän muodostamiseen.

Pedagogisesti tärkeää on, että etäyhteydellä opettavan aineenopettajan osaamiseen voidaan yhdistää lähiryhmässä toimivan opettajan antama ohjaus ja oppimisen tuki. Etäyhteydet eivät siten korvaa paikallista pedagogista tukea, vaan mahdollistavat uudenlaisen työnjaon ja opettajien osaamisen hyödyntämisen.

Hankkeessa on kokeiltu myös monipaikkaista yhteisopettajuutta, jossa eri kunnissa työskentelevät opettajat voivat jakaa osaamistaan ja kehittää opetusta yhdessä. Tavoitteena on vahvistaa opettajien kollegiaalista tukea ja ammatillista

kehittymistä sekä laajentaa oppilaiden valinnaisainetarjontaa esimerkiksi vieraissa kielissä, yrittäjyyskasvatuksessa ja luonnontieteissä.

Kehittämistyö jatkuu vuoden 2026 jälkeen HUPA 2.0 -hankkeessa viiden kunnan yhteistyönä. Sen tavoitteina ovat opettajien osaamisen ja resurssien joustavampi jakaminen, etä- ja hybridiopetuksen kehittäminen, monipaikkaisen yhteisopettajuuden vahvistaminen sekä digipedagogiikan ja digitaalisten oppimisympäristöjen kehittäminen.

Kehittämistarpeina vuorovaikutus, henkilöstöjärjestelyt ja rahoitus

HUPA-hankkeen kokemukset osoittavat, että toimiva teknologia on vasta lähtökohta laadukkaalle etäyhteyksiä hyödyntävälle opetukselle. Keskeisin pedagoginen kehittämiskohde on vuorovaikutus: miten varmistetaan luonteva yhteys opettajan ja oppilaiden välillä sekä eri kouluissa opiskelevien oppilaiden kesken?

Virtuaalisessa oppimisympäristössä toimiminen vaatii totuttelua sekä oppilailta että opettajilta. Opetuksessa on kiinnitettävä erityistä huomiota havainnollistamiseen, oppilaiden huomion suuntaamiseen ja monipuolisiin pedagogisiin ratkaisuihin. Myös digitaalisten oppimisympäristöjen ja oppimateriaalien hyödyntämistä on kehitettävä.

Toinen merkittävä kehittämiskohde liittyy henkilöstöjärjestelyihin. HUPA-hankkeessa opetustilanteet on toteutettu siten, että sekä etä- että lähiryhmässä on ollut opettaja. Tämä tukee opetuksen laatua ja oppilaiden ohjausta, mutta muodostaa kunnille taloudellisen haasteen. Kokemusten perusteella tarvitaan valtakunnallista keskustelua siitä, miten henkilöstöjärjestelyjä voitaisiin toteuttaa nykyistä joustavammin opetuksen laadusta ja oppimisen tuesta tinkimättä.

Myös perusopetuksen rahoitusjärjestelmä kaipaa tarkastelua. Pienissä kunnissa opetussuunnitelman mukainen opetus, kelpoiset opettajat, oppimisen tuki, oppimateriaalit ja opetustilat on järjestettävä, vaikka oppilaita olisi vähän. Kustannukset eivät vähene samassa suhteessa kuin oppilasmäärät, jolloin oppilaskohtaiset kustannukset kasvavat. HUPA-hankkeessa pidetään tärkeänä, että rahoitusjärjestelmä tunnistaisi nykyistä paremmin pienten kuntien todelliset opetuksen järjestämiskustannukset.

HUPA-hankkeessa etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta ei nähdä ensisijaisesti säästökeinona, vaan investointina teknologiaan, osaamiseen ja opetuksen laatuun. Kuntien yhteistyöllä pyritään ennen kaikkea varmistamaan, että jokaisella oppilaalla on asuinpaikastaan riippumatta mahdollisuus laadukkaaseen ja monipuoliseen perusopetukseen.

CASE HELSINKI:
Etäyhteydet tuovat opetuksen oppilaan ulottuville

Ville Raatikainen, perusopetusjohtaja, Helsinki

Helsingissä etäyhteyksiä hyödynnetään erilaisissa opetustilanteissa: oman äidinkielen opetuksessa, oman uskonnon opetuksessa ja erikoissairaanhoidon potilaana olevien oppilaiden koulunkäynnin tukena. Esimerkit osoittavat, miten etäyhteydet voivat vähentää siirtymisen tarvetta ja auttaa oppilasta osallistumaan opetukseen.

Saamen kielten opetus yhteistyössä Utsjoen kanssa

Utsjoen kunta tuottaa valtakunnallisesti pohjoissaamen, inarinsaamen ja koltansaamen opetusta. Helsingissä oppilaat osallistuvat oman äidinkielen opetukseen omilta kouluiltaan tietokoneen, kuulokkeiden ja verkkoyhteyden avulla. Lukuvuonna 2026–2027 opetukseen osallistuu 21 oppilasta. Etäyhteyksiä on hyödynnetty opetuksessa kahdeksan vuoden ajan. Järjestely mahdollistaa saamen kielten opetuksen helsinkiläisten saamelaisperheiden lapsille.

Buddhalaisen uskonnon opetus koulujen välillä

Buddhalaisen uskonnon opettaja työskentelee kahdessa helsinkiläisessä koulussa vuoroviikoin. Toisen koulun oppilaat osallistuvat opetukseen etäyhteydellä, joten jokainen oppilas tapaa opettajan myös kasvotusten. Oppilaat tulevat eri kouluista ympäri Helsinkiä. Hybridiopetus tarjoaa oppilaille paremman mahdollisuuden osallistua valitsemaansa oman uskonnon opetuksen. Koulujen väliset siirtymät olisivat muuten liian pitkiä ja oppilaiden näkökulmasta hankalia kulkea.

Etäopetusrobotti säilyttää yhteyden omaan luokkaan

Helsingin Sophie Mannerheimin koulu järjestää opetusta erikoissairaanhoidon potilaana oleville oppilaille. Jos oppilas joutuu esimerkiksi infektioriskin vuoksi olemaan kotona sairaalajaksojen välillä, hän voi terveydentilansa sallimissa rajoissa seurata oman koulunsa opetusta AV1-etäopetusrobotin välityksellä. Robotti sijoitetaan oppilaan omaan kouluun, ja sairaalaopetuksen opettaja tukee sen käyttöä.

Helsingin kaupunki hankki kuusi AV1-robottia vuonna 2024, ja niiden avulla opetukseen on osallistunut yhteensä 19 oppilasta. Lisäksi käytössä on viisi HUSin säätiön Kympinlasten robottia. Yhteys omaan luokkaan voi auttaa ylläpitämään kaverisuhteita ja helpottaa paluuta koulunkäyntiin. Kokemusten perusteella tarvitaan lisää tietoa ja selkeämpiä valtakunnallisia käytäntöjä etäyhteyksien hyödyntämiseen erikoissairaanhoidon yhteydessä

Näinkin opetusta voisi järjestää

CASE: Alueellinen yläkoulu – malli etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen järjestämiseksi

Jussi Virsunen, ylijohtaja, valtionvarainministeriön kunta- ja alueosasto

Mallin lähtökohdat

Oheinen malli on rakennettu tilanteeseen, jossa kunta ei oppilasmäärän vähentyessä enää pysty itse järjestämään yläluokkien opetusta. Järjestelyllä voitaisiin vähentää oppilaiden matkustamistarvetta ja siten koulupäivien pituutta. Samalla turvattaisiin opetuksen laatu kelpoisilla opettajilla, koska opettajille voitaisiin tarjota enemmän opetustunteja opetusta järjestävässä yksikössä.

Mallin lähtökohtana on, että perusopetuksen yläkouluissa voitaisiin antaa opetusta järjestelmällisesti etäyhteyksiä hyödyntäen.

Opetuksen järjestelyt

Alueella tulisi olla yksi vähintään kaksisarjainen yläkoulu (jäljempänä keskuskoulu), jossa on riittävä määrä kelpoisia aineenopettajia.

Keskuskoulussa annettaisiin oman kunnan oppilaille normaalia lähiopetusta kaikissa oppiaineissa. Koulusta varattaisiin kolme opetustilaa etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta varten, yksi kutakin luokka-astetta (7.–9. luokat) varten. Tähän ei tarvittaisi suuria luokkahuoneita, vaan riittävät tilat etäyhteydellä opettaville opettajille.

Opettajalla ei olisi fyysisesti paikalla oppilaita, vaan kaikki oppilaat osallistuisivat opetukseen etäyhteyden välityksellä. Kyse ei siis olisi hybridiopetuksesta, koska tällainen opetuksen järjestämistapa olisi opettajan työn kannalta liian haasteellinen niin suunnittelun kuin varsinaisen oppimisprosessin ohjaamisen näkökulmasta.

Etäyhteyksillä toteutettavasta opetuksesta vastaisivat keskuskoulun kelpoiset aineenopettajat omien lähiopetustuntiensa lisäksi. Opetusta annettaisiin etäyhteyksin 3–4 päivänä viikossa.

Alueen pienemmissä kunnissa 7.–9. luokkien oppilaat opiskelisivat sovitun alakoulun yhdessä luokassa tai oppimisympäristössä, joka olisi varustettu nykyai-

kaisilla tietokoneilla ja kuulokemikrofoneilla. Paikalla olisi yksi kelpoinen opettaja, joka tarvittaessa auttaisi eri luokka-asteiden oppilaita. Opetuksesta vastaisi kuitenkin etäyhteydellä opettava aineenopettaja.

Tällaisia etäopetustiloja olisi kaikissa mukana olevissa kunnissa. Kukin kunta määrittelisi paikalla olevan opettajan muut tehtävät, mutta todennäköisesti opetusvelvollisuus täyttyisi jo 3–4 päivänä viikossa.

Keskuskoulun kolme opettajaa opettaisivat samanaikaisesti etäyhteyden päässä olevia 7.–9. luokkien oppilaita. Yksittäisen kunnan opetustilassa olisi siis kolme eri luokka-asteen oppituntia käynnissä samanaikaisesti.

Oppilaat siirtyisivät keskuskouluun 1–2 päivänä viikossa. Lähiopetuspäivät koostuisivat luokka-asteittain oppiaineista, joissa tarvitaan erityisiä opetustiloja ja käytännön tekemistä, kuten kotitaloudesta, osasta taito- ja taideaineita sekä fysiikan, kemian ja biologian kokeellisesta työskentelystä.

Myös eri oppiaineiden kokeet järjestettäisiin pääosin lähiopetuspäivinä. Näinä päivinä olisi mahdollista integroida muista kunnista tulevat oppilaat keskuskoulun opetusryhmiin, mikäli järjestelyt sen mahdollistaisivat.

Hallinto ja kuntien väliset sopimukset

Keskuskoulun sijaintikunta toimisi opetuksen järjestäjänä.

Kuntien välillä tehtäisiin sopimus kustannusten jakamisesta. Lähtökohtaisesti etäyhteyksien päässä olevat kunnat voisivat vastata omien kiinteistöjensä, laitteistojensa, paikalla olevan opettajan ja koulukuljetusten kustannuksista.

Myös oppimisen tukeen liittyvistä järjestelyistä tulisi sopia erikseen.

Lähdeluettelo ja käytetyt tausta-aineistot

Aro, R., Aro, T., Hongisto, P., Kaarakainen, S.-S., Kalland, M., Kyösti, A., Puumalainen, J., Salovaara, V., Varjo., J. & Volmari, S. (2023). Väestönmuutoksen vaikutukset varhaiskasvatukseen sekä esi- ja perusopetuksen järjestämiseen. Kansalliset ja kansainväliset kokemukset, seurantaindikaattorit sekä lasten ja nuorten kuulemisen laatukriteeristö. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja: 2023:52.

HE 233/2026 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja vapaan sivistystyön järjestämistä häiriötilanteissa koskevaksi lainsäädännöksi.

Hongisto, P., Kalalahti, M. & Varjo, J. (2025) Etäopetus perusopetuksen järjestämisessä. Kunnallisalan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisut, Nro 124, KAKS – Kunnallisalan kehittämissäätiö.

Härmälä, M., Hietala, R. , Karttunen, A., Lahtivirta, A., Norrena, J., Veermans, M., Raitakari, J. (2026) Etäyhteyksien hyödyntäminen perusopetuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointineuvosto 1:2026.

Juva, S., Kangasvieri, A., Välijärvi, J. (2009) Kuntaperustaisen koulutusjärjestelmän kehittäminen. Suomen Kuntaliitto.

OPH, Opetushallitus (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014).

Perusopetuksen järjestäminen murroksessa : Väestökehityksen haasteita perusopetuksen järjestämisessä tarkastelevan työryhmän loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2026:14

Perusopetuslaki (628/1998)

Sjöström, M., Antila, M., Metsäranta, T., Freund, H. (2026). Perusopetuksen järjestäminen kuntien yhteistyönä. Suomen Kuntaliitto.

Suomen Kuntaliitto. Etäopetuksella monipuolisuutta perusopetukseen - selvitystyö nykytilasta ja tulevaisuuden mahdollisuuksista. Kuntakysely 2026

Suomen Kuntaliitto. Tiedote 13.8.2026. Yhtenäiskoulut yleistyvät ja koulujen koko kasvaa

Suomen Kuntaliitto. Tiedote 10.9.2026. Tuoreet luvut: Perusopetuksen kustannukset kasvoivat oppilasmäärän vähentyessä – kuntien välillä suuria eroja

Valtiovarainministeriö: Parlamentaarinen kuntien tulevaisuustyö -hanke 2026–2027. Parlamentaarinen kuntien tulevaisuustyö

Väestöennuste 2025. MDI

Väisänen-Haapanen, P., Sjöström, M. (2025). Verkostoperuskouluhanke 2023–2024. Suomen Kuntaliitto

Haastattelut:

- Backman Heidi, kansliapäällikkö, Opetus- ja kulttuuriministeriö
- Freund Hannu, neuvottelupäällikkö, Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT
- Hoikkala Marjaana, sivistysjohtaja, Kemiönsaaren kunta
- Lahtivirta Anne, kasvun ja oppimisen johtaja, Suonenjoen kaupunki
- Luukkainen Olli, työelämäprofessori, Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos
- Nybondas-Kangas Henrika, toimitusjohtaja, Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT
- Murto Katarina, puheenjohtaja, Opetusalan ammattijärjestö OAJ
- Pekkarinen Elina, lapsiasiavaltuutettu
- Pirhonen Eeva-Riitta, ylijohtaja, Opetus- ja kulttuuriministeriö
- Polvinen Minna, johtaja, Opetus- ja kulttuuriministeriö
- Virsunen Jussi, ylijohtaja, Valtiovarainministeriö

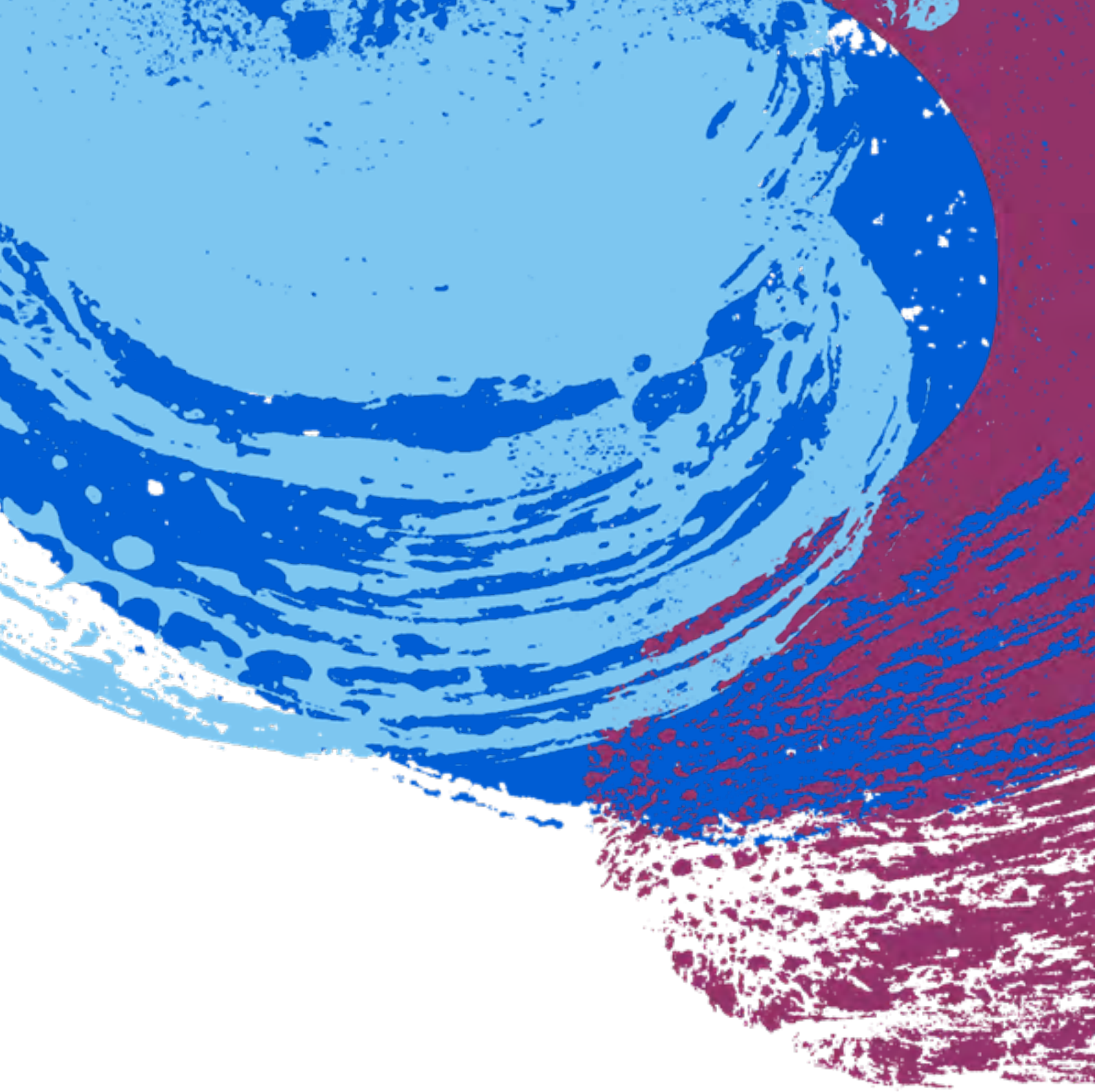

Etäopetus – tarve tunnistettu, suunta puuttuu

Helsinki 2026

KUNTALIITTO | Kommun-förbundet